

Η ΒΡΕΤΑΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΟ 1878

ΚΥΡΙΑΚΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2017

Η ΒΡΕΤΑΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΟ 1878

της

ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Πανεπιστήμιο Νεάπολις

Πάφου

Πάφος, Κύπρος
2017

Υποβληθείσα

σε μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων

Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Τίτλου

Ελληνικός Πολιτισμός

© Κυριακή Χαραλάμπους 2017

Η ΒΡΕΤΑΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΟ 1878

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Επιβλέπων καθηγητής

Καθ. Γιώργος Γεωργής

Σχολή Νομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Περιεχόμενα

σελ.

1. Εισαγωγή…… 4
2. Οι βλέψεις των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μεσόγειο και η στρατηγική θέση της Κύπρου…. 5
3. Σχόλια Άγγλων για την Κύπρο…….....8
4. Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος και η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου……..10
5. Η συμφωνία παραχώρησης της Κύπρου από την Τουρκία στην Αγγλία…….....11
6. Οι αντιδράσεις των Άγγλων για τη συμφωνία Αγγλίας- Τουρκίας…….. 19
7. Η άφιξη των Άγγλων και η δημιουργία ελπίδων για το μέλλον……..……. 20
8. Η διάψευση των ελπίδων μέσα από τον κυπριακό τύπο ……..……... 22
   8.1. Πολιτική……. 26
   8.2. Δικαιοσύνη……. 27
   8.3. Υγεία…….. 30
   8.4. Δημόσια έργα ……... 31
   8.5. Γεωργία …… 33
   8.6. Οικονομία……. 35
   8.7. Κάλεσμα Κυπρίων για εξέγερση…….. 38
   8.8. Αποστολή κυπριακής πρεσβείας στην Αγγλία……. 38
   8.9. Διασκέδαση/ Κοροϊδίες Άγγλων…….. 39
9. Συμπεράσματα …… 41

Βιβλιογραφία…… 42

Εισαγωγή

Το 1878 παρασκηνιακά, μέσα από συνθήκες που πραγματοποιήθηκαν με άκρα μυστικότητα, η Κύπρος περνά στα χέρια της Αγγλία. Ένας λόγος που επέλεξα την εργασία αυτή ήταν γιατί ήθελα να εξετάσω πως η Κύπρος πέρασε από τους Τούρκους στους Άγγλους, ποιες συνθήκες ώθησαν τους Άγγλους να ζητήσουν την Κύπρο και γιατί τελικά οι Τούρκοι δέχτηκαν να την παραχωρήσουν. Και αφού η Κύπρος δόθηκε στην Αγγλία γιατί ακόμα την θεωρούσαν κτίση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας; Ήξερα ότι οι Άγγλοι έτυχαν θερμής υποδοχής από τους Κύπριος και ότι στη συνέχεια τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως ήθελαν οι Κύπριοι, αλλά ήθελα να κάνω σε βάθος μελέτη γιατί δεν ήξερα πολλές λεπτομέρειες.

Οι δυσκολίες που βρήκα μπορώ να πω ότι δεν ήταν πολλές. Για να πω την αλήθεια αυτό που φοβήθηκα ήταν αν θα τα κατάφερνα να πάω Λεμεσό στη Βιβλιοθήκη και στο Αρχείο Τύπου, γιατί δεν ξέρω καθόλου τη Λεμεσό. Όταν θα πήγαινα για πρώτη φορά Λεμεσό θυμάμαι τηλεφώνησα σε μια θεία και ένα θείο μου που μένουν Λεμεσό και θα σκέφτηκα ότι θα μου εξηγήσουν που είναι η Βιβλιοθήκη και το Αρχείο Τύπου. Ούτε η θεία ούτε ο θείος μου ήξεραν που βρίσκεται το Αρχείο Τύπου, αλλά ευτυχώς για καλή μου τύχη κάποιος συνάδελφος του θείου μου ήξερε που είναι γιατί μένει εκεί κοντά.

Το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας γράφτηκε από τη βιβλιογραφία που μαζεύτηκε και αποτελείται από τα κεφάλαια δύο μέχρι εφτά. Το ερευνητικό μέρος αποτελείται από το κεφάλαιο οκτώ και τα υποκεφάλαια του. Στο θεωρητικό κομμάτι έγινε αναφορά στη στρατηγική θέση της Κύπρου που έκανε τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής εκείνης να δείχνουν έντονο ενδιαφέρον για την Κύπρο. Μετά γίνεται αναφορά σε σχόλια διαφόρων Άγγλων για την Κύπρο, καταγράφοντας γιατί θεωρούν την Κύπρο σημαντική. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο ρωσοτουρκικό πόλεμο και τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που ακολούθησε μετά. Πώς ο πόλεμος αυτός και η Συνθήκη που ακολούθησε έκαναν την Αγγλία να κάνει κινήσεις για να αποκτήσει την Κύπρο; Αργότερα καταγράφεται το παρασκήνιο και η συμφωνία παραχώρησης της Κύπρου. Καταγράφονται επίσης οι αντιδράσεις των Άγγλων με το που άκουσαν για την υπογραφή της συνθήκης. Γίνεται αναφορά στη θερμή υποδοχή που έτυχαν οι Άγγλοι από τους Κυπρίους κατά την άφιξή τους. Στο ερευνητικό κομμάτι έγινε μελέτη στις κυπριακές εφημερίδες της περιόδου 1880 μέχρι 1890 και καταγράφηκε το πώς οι Κύπριοι είδαν την Αγγλοκρατία, η διάψευση των ελπίδων τους και σε ποιους τομείς είχαν παράπονα, όπως για παράδειγμα στην οικονομία.

Οι βλέψεις των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μεσόγειο και η στρατηγική θέση της Κύπρου

Ανέκαθεν η Κύπρος αποτελούσε πόλο έλξης για πολλές χώρες ανάλογα με το πως οι χώρες αυτές ήθελαν να την εκμεταλλευτούν. Το νησί καταλείφθηκε από πολλούς κατακτητές κυρίως εξαιτίας της σπουδαίας του γεωγραφικής θέσης. Μετά τη βιομηχανική επανάσταση η κατάκτηση της Κύπρου είχε στρατηγική σημασία. Το νησί βρίσκεται πολύ κοντά στη Μέση Ανατολή και έτσι οι διεκδικητές του, θα μπορούν να ελέγχουν καλύτερα τα πράγματα στη Μέση Ανατολή. Το δέκατο όγδοο αιώνα, όταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία άρχισε να παρακμάζει, λόγω της σημαντικότατης γεωγραφικής θέσης της Κύπρου άρχισαν να έχουν βλέψεις για αυτήν η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία. Οι τρεις αυτές χώρες μετά τη ναυμαχία του Ναυαρινού προσπαθούσαν να επιβληθούν η κάθε μια ξεχωριστά εναντίον των άλλων δύο.[1]

Οι Άγγλοι από πολύ παλιά ήθελαν να μπορούν να έχουν ευκολότερη πρόσβαση στη πιο σημαντική κατακτημένη τους περιοχή, τις Ινδίες. Ο κύριος στόχος στον οποίο ο Ναπολέοντας έκανε την εκστρατεία στην Αίγυπτο το 1798 ήταν να παρεμποδίσει αυτή τη διάβαση των Άγγλων στις Ινδίες. Τελικά η εκστρατεία αυτή απέτυχε. Κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού πολέμου (1853-1856) οι Ρώσοι νίκησαν τον τουρκικό στόλο κοντά στη Σινώπη, οι άλλες δύο ανταγωνιστές Αγγλία και η Γαλλία συνεργάστηκαν εναντίον της Ρωσίας μετά την κατάληψη της Σεβαστούπολης. Με την υπογραφή της Συνθήκης των Παρισιών η Ρωσία δεν μπορούσε να έχει ναυτικές δυνάμεις στον Εύξεινο Πόντο, τα προνόμια της Σερβίας, Μολδαβίας και της Βλαχίας θα υπερασπίζονταν και οι τρεις(Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία).[2]

Οι Ρώσοι μπορούσαν να αποτελέσουν κίνδυνο για τους Άγγλους και να αρχίσουν να επεκτείνονται και στη Μεσόγειο. Οι επίσκοποι τον καιρό της Τουρκοκρατίας είχαν μεγάλη δύναμη στο νησί. Έδειχναν μεγάλη συμπάθεια στους Ρώσους. Η συμπάθεια των επισκόπων προήρθε μετά την αναγνώριση από το Σουλτάνο της συνθήκης Κουτσούκ Καϊναρτζή, η οποία ήταν αποτέλεσμα του πρώτου Κριμαϊκού πολέμου(1768- 1774). Σύμφωνα με τη συνθήκη οι Ρώσοι είχαν το προνόμιο να προστατεύουν τους Ορθόδοξους που βρίσκονταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι Ρώσοι χρησιμοποίησαν πολλές φορές αυτό το προνόμιο που είχαν και έτσι οι σκλαβωμένοι χριστιανοί ήλπιζαν ότι με τους Ρώσους στο πλευρό τους θα ελευθερώνονταν. Οι άλλες μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες διαφωνούσαν μπροστά σε αυτή την πολιτική της Ρωσίας. Σαν

[1] Γεωργιάδης 1995, σ.239. Κρανιδιώτης και Τενεκίδης 1981, σ. 141. *Κύπρος ιστορία και πολιτισμός Α'* 1987,σ.151
[2] Γεωργιάδης 1995, σ.239. Κρανιδιώτης και Τενεκίδης 1981, σ. 141

αποτέλεσμα της όλης αντίδρασης από τις ευρωπαϊκές χώρες υπήρξε η συμμαχία Γαλλίας–Αγγλίας εναντίον της Ρωσίας το 1856. Η συμμαχία των δύο χωρών φάνηκε και στη Συνθήκη των Παρισιών. Στη Συνθήκη αυτή τα σχέδια που είχαν οι Ρώσοι για επέκταση δεν πραγματοποιήθηκαν, αφού ελαττώθηκαν σε σημαντικό βαθμό αυτά που πέτυχε η Ρωσία στον Κριμαϊκό πόλεμο.[3]

Οι Βρετανοί πριν από την κατάληψη της Κύπρου, άρχισαν να επεκτείνονται στη νότια Ασία. Για να εξασφαλίσουν την επικοινωνία με τις Ινδίες, οι Βρετανοί διπλωμάτες ήθελαν να μην διαλυθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία έτσι ώστε να μην μπορέσει η Ρωσία να βρει εξόδους προς τη Μεσόγειο και τον Ινδικό Ωκεανό και να διατηρήσει υπό την κυριαρχία της οπωσδήποτε τις περιοχές από την Κωνσταντινούπολη μέχρι τις περιοχές που βρίσκονταν βόρεια της διώρυγας του Σουέζ. Η επιδίωξη αυτή της Αγγλίας οφείλεται στο γεγονός ότι η Ρωσία αποτελούσε βασικό της αντίπαλο στην Ανατολή. Για να μπορούν να ελέγχουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία, να εξασφαλίσουν ένα στρατιωτικό σταθμό σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης και να μπορούν να έχουν ασφαλή έξοδο προς τις Ινδίες οι Άγγλοι κατέλαβαν στρατιωτικά περιοχές που είχαν στρατηγική σημασία όπως το Γιβραλτάρ, η Μάλτα, η διώρυγα του Σουέζ, η Αίγυπτος. Οι Άγγλοι κατέλαβαν τις περισσότερες περιοχές της Ανατολικής Αφρικής. Άρα η Κύπρος θεωρήθηκε ότι έπρεπε να αποτελέσει και αυτή μέρος των αγγλικών κατακτήσεων, αφού εξυπηρετούσε τα ιμπεριαλιστικά σχέδια των Άγγλων.[4]

Η Αγγλία έχασε δύο φορές την ευκαιρία να κυριεύσει το νησί. Αρχικά, το 1832 ο Σουλτάνος πρότεινε στους Άγγλους να τους δώσει την Κύπρο σαν ενέχυρο για το δάνειο που είχε ανάγκη για να σταματήσει την επανάσταση του Μοχάμεντ Άλυ Πασά της Αιγύπτου. Η Αγγλία αναγκάστηκε να απορρίψει την πρόταση της Τουρκίας, γιατί ήταν μια από τις εγγυήτριες χώρες που έλαβαν μέρος για να εξομαλυνθούν οι σχέσεις Ελλάδας- Τουρκίας. Η απόρριψη αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να χάσει μια σπουδαία ευκαιρία για να μπορεί να έχει ελεύθερους δρόμους για τις Ινδίες. Η ίδια πρόταση έγινε ξανά στην Αγγλία το 1845 η οποία είχε την ίδια κατάληξη με την πρώτη.[5]

[3] Γεωργιάδης 1995, σ.240; Παυλίδης 20013,σ. 396. *Κύπρος ιστορία και πολιτισμός* 1987,σ.151
[4] *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 14, σ.387. *Κύπρος 8000 Χρόνια* , σ.300. *Κύπρος ιστορία και πολιτισμός* 1987,σ.151. Παυλίδης 2013, σ.396
[5] Γεωργιάδης 1995, σ.240

Με το άνοιγμα της Διώρυγας του Σουέζ το 1869 η Αγγλία φοβόταν τη γαλλική παρουσία στην Αίγυπτο και το τι μπορεί να γίνει στο μέλλον. Η Αγγλία αγόρασε τις περισσότερες μετοχές στη Ναυτική Εταιρία της Διώρυγας. Αν και όπως έδειχνε η κατάσταση θα ξεσπούσε πόλεμος ανάμεσα σε Αγγλία και Γαλλία, εντούτοις όμως τελικά δεν πραγματοποιήθηκε. Η αντιπαράθεση όμως όσον αφορά την Ανατολή συνεχίστηκε και στην πορεία λόγω της συμπεριφοράς και των επιλογών των Μεγάλων Δυνάμεων.[6]

Μέσα στις επιδιώξεις των Άγγλων ήταν και η Κύπρος. Οι επίσκοποι και ο Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος[7] ήταν θετικοί μπροστά σε αυτή την επιδίωξη, παρόλο που δεν είχαν την συμπάθεια που έχουν στους Ρώσους. Οι επίσκοποι δεν αντιμετώπιζαν εχθρικά τους Άγγλους σε αντίθεση με τους Γάλλους. Ο Γάλλος πρόξενος στη Λάρνακα παραπονέθηκε πολλές φορές για τη συμπεριφορά που αντιμετώπιζαν οι Κύπριοι τους συμπατριώτες του. Η συμπεριφορά αυτή των Κυπρίων οφείλεται στο γεγονός ότι οι Γάλλοι προέβαλαν τον εαυτό τους ως προστάτες των καθολικών και έτσι οι επίσκοποι δεν ήθελαν έχουν οποιαδήποτε σχέση μαζί τους αφού θυμούνταν τι πέρασαν οι Κύπριοι τον καιρό της Φραγκοκρατίας. Οι Άγγλοι γνωρίζοντας την αντιπάθεια που έτρεφαν οι Κύπριοι για τους Γάλλους, πίστευαν ότι αν καταλάμβαναν το νησί οι Κύπριοι δε θα αντιδρούσαν.[8]

Οι Άγγλοι κατάλαβαν ότι η Κύπρος μπορούσε να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα τους. Θα μπορούσε να αποτελέσει μια πολύ σημαντική βάση. Θα μπορούσαν πιο εύκολα να ασκήσουν μεγαλύτερη επιρροή στη Μέση Ανατολή, θα είχαν μια ναυτική βάση για το στόλο τους. Ακόμα, θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τους φυσικούς πόρους του νησιού, πλουτοπαραγωγικές πηγές που αμελήθηκαν εντελώς την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Τέλος, η Κύπρος θα μπορούσε να αποτελέσει ένα εμπορικό σταθμό. [9]

Η Κύπρος μαζί με το Γιβραλτάρ, που βρίσκεται στη δυτική Μεσόγειο, και τη Μάλτα, που βρίσκεται στην κεντρική Μεσόγειο, νησιά που βρίσκονται σε σημαντικότατες θέσεις θα εξασφάλιζαν στην Αγγλία πλεονέκτημα προς όλες τις κατευθύνσεις. Είχε στον έλεγχο της την είσοδο της διώρυγας του Σουέζ, τα παράλια της Παλαιστίνης, της Συρίας καθώς επίσης και

[6] Κρανιδιώτης και Τενεκίδης 1981, σ. 141

[7] Έζησε τέλη του 18ου- αρχές του 19ου αιώνα. Ίσως ο πιο γνωστός από τους δραγομάνους που υπήρξαν στην Κύπρο τον καιρό της Τουρκοκρατίας. Δραγομάνοι ήταν οι επίσημοι μεταφραστές και είχαν σπουδαία πολιτική θέση. Ο θεσμός αυτός εμφανίστηκε κατά την Τουρκοκρατία. *Ευρώπη Ελλάδα Κόσμος,* τ. 14,σ.329

[8] Γεωργιάδης 1995, σ.240

[9] Παυλίδης 2013, σ.396. Κατσώνης 2002, σ.30. *Ιστορία της Κύπρου*, τ.3,σσ.13-14

επαρχίες που βρίσκονταν στα νότια της Μικράς Ασίας. Η Μεσόγειος έτσι μετατράπηκε σε λίμνη που άνηκε στην Αγγλία. Με την κατάκτηση της Κύπρου οι Άγγλοι θα είχαν πιο εύκολη πρόσβαση στην Κωνσταντινούπολη και έτσι θα μπορούσαν να αποτελέσουν σύμβουλο για την Υψηλή Πύλη.[10]

Σχόλια Άγγλων για την Κύπρο

Πολλοί Άγγλοι υποστήριξαν από τις αρχές του 19ου αιώνα ότι η Κύπρος ήταν πολύ σημαντική για την Αγγλία. Για παράδειγμα ο Τζων Μανκτόναλτ Κίννεϊρ, πλοίαρχος της Αγγλικής Εταιρίας Ανατολικών Ινδιών μετά από επίσκεψη του στην Κύπρο το 1814, 64 χρόνια πριν καταληφθεί το νησί από την Αγγλία, κατάλαβε τη σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης του νησιού και το ότι μπορούσαν οι Άγγλοι να το εκμεταλλευτούν. Η γεωγραφική θέση του νησιού ήταν τέτοια που θα βοηθούσε τους Άγγλους να ασκήσουν σημαντική επιρροή στη Μεσόγειο και θα μπορεί στο μέλλον να καθορίζει την τύχη των χωρών της Μεσογείου. Η Αγγλία θα βρισκόταν πολύ κοντά στη Μικρά Ασία. Και θα μπορούσε να έχει ανοικτούς δρόμους που οδηγούν στη Ρωσία. Ακόμα εκμεταλλευόμενη τα προϊόντα που παρήγαγε το νησί θα μπορούσε η Αγγλία να ασχοληθεί περισσότερο με το εμπόριο. Αν το νησί διοικούσε μια φιλελεύθερη κυβέρνηση θα μπορούσε πολύ άνετα το νησί να αντεπεξέλθει οικονομικά και έτσι οι Κύπριοι θα πωλούσαν τα προϊόντα τους στον αγγλικό στόλο σε πολύ χαμηλές τιμές.[11]

Ένας ακόμα Βρετανός που πίστευε ότι η Κύπρος έπρεπε να κατακτηθεί από τους Άγγλους είναι ο στρατιωτικός Χένρυ Λάιτ μετά την επίσκεψη του στην Κύπρο το 1814 τόνισε ότι η Αγγλία στο μέλλον θα θέλει να κάνει πιο αισθητή την παρουσία της στη Μεσόγειο και η Κύπρος θα αποδειχθεί πιο πολύτιμη από την Αίγυπτο και τη Συρία. Ο Χένρυ Λάιτ τόνισε επίσης ότι αν τερματιζόταν η περίοδος της Τουρκοκρατίας, το νησί θα ευημερούσε. Η άποψη αυτή του Λάιτ έβρισκε σύμφωνους πολλούς από τους επισκέπτες του νησιού, αφού οι Οθωμανοί διοικούσαν πολύ άσχημα τους Κύπριους, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να ζουν στη δυστυχία. Οι Άγγλοι άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι μόνο κερδισμένοι θα έβγαιναν αν καταλάμβαναν το νησί. Θετικά σχόλια για την Κύπρο από Άγγλους εντοπίστηκαν και πιο πριν από το 19ο αιώνα. Ο

[10] Κατσώνης 2002,σ σ.29-30
[11] Παυλίδης 2013, σ.395

Μπορντόνε το 1528 αναφέρθηκε στα οφέλη που εξασφάλιζε η Αγγλία από την Κύπρο. Η θέση του νησιού έχει την πιο καλή θέση απ' όλα τα νησιά. [12]

Εκτός από τους πιο πάνω, ακόμα ένας Άγγλος αναφέρθηκε στην Κύπρο. Ο πολιτικός και συγγραφέας Βενιαμλιν Νισραέλι, γνωστός ως λόρδος του Μπήκονσφηλτ έγραψε ένα μυθιστόρημα πολλά χρόνια πριν την κατάληψη της Κύπρου στο οποίο φαίνεται ότι οι Άγγλοι ήθελαν να καταλάβουν το νησί. Σε περιγραφή που έκανε ο ίδιος στη βασίλισσα Βικτώρια για την Κύπρο μετά την κατάληψη του νησιού της ανέφερε ότι η Κύπρος αποτελεί ‹‹κλειδί για τη δυτική Ασία››. Το 19ο αιώνα οι Άγγλοι πολιτικοί συσχέτισαν την Κύπρο με τη Μέση Ανατολή.[13]

Τον Ιανουάριο του 1877 ο υπουργός εξωτερικών της Βρετανίας ζήτησε να γίνει μια στρατιωτική αναφορά για την Κύπρο. Ο συνταγματάρχης Ρόμπερτ Χομ ερεύνησε το θέμα. Αρχικά κατέγραψε ποιες ήταν οι ανάγκες της Αγγλίας. Από στρατιωτικής πλευράς ανέφερε ότι η Βρετανία χρειάζεται ένα χώρο που να είναι άνετος, για να χωράει ένα πολυάριθμο στρατό, να αποτελέσει βάση για να μπορεί να αντικρουστεί η Ρωσία Από εμπορικής απόψεως οι Άγγλοι βιομήχανοι χρειάζονται ένα χώρο για να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην Ανατολή, να συγκεντρώνουν τα εμπορικά φορτία της Ανατολής και να αποτελεί σταθμό για τα αγγλικά εμπορεύματα. Με την κατάληψη της Κύπρου θα ελέγχεται η Αλεξανδρέττα. Όσον αφορά την άμυνα, δεν θα υπάρξει μεγάλη δυσκολία γιατί απόβαση μπορεί να γίνει μόνο από μερικά σημεία τα οποία δεν είναι τα πιο κατάλληλα. . Όσον αφορά το ναυτικό τομέα, τόνισε ότι χρειάζεται ένα λιμάνι το οποίο θα δίνει τη δυνατότητα θα μπορούν με ευκολία να κατευθυνθούν στην Ινδία μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Όσον αφορά τη ναυτιλία το λιμάνι της Αμμοχώστου παρόλο που δεν ήταν πλήρως εξοπλισμένο, με τον κατάλληλο εξοπλισμό θα είναι το καλύτερο της Ανατολής. Θα πρέπει όμως να εξεταστούν τα έξοδα για τις εργασίες που θα χρειαστούν αν είναι περισσότερα από άλλα λιμάνια. Ο Χομ στο σχολιασμό του έκανε πιο εκτενή αναφορά στην Κύπρο από τις άλλες εναλλακτικές περιοχές. Ο χώρος αυτός θα πρέπει να διαφυλάσσεται από μικρό αριθμό αγγλικής φρουράς. Ακόμα οι δαπάνες του χώρου αυτού να βρίσκονται σε ισορροπία με τα έσοδα από τους φόρους. Μερικές περιοχές που θεωρήθηκαν κατάλληλες είναι

[12] Στο ίδιο, σ.395. Κατσώνης 2002, σ.29
[13] Χατζηδημητρίου 1987, σ.274

η χερσόνησος της Καλλίπολης, η Μυτιλήνη, η Λήμνος, η Κρήτη, η Αλεξάνδρεια και η Κύπρος.[14]

Μετά από το σχολιασμό με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της κάθε περιοχής, ο Χομ εκφράζει την άποψη ότι ο πιο κατάλληλος χώρος για της ανάγκες της Αγγλίας είναι η Κύπρος. Ο πληθυσμός του νησιού δεν αποτελείται από μια εθνικότητα. Άρα, θα μπορεί η Κύπρος να αποτελέσει πείραμα προς μίμηση ή αποφυγή για την Ανατολή (μιας και είναι γνωστό ότι η Αγγλία διαθέτει πολλές αποικίες). Αν η Κύπρος καταληφθεί από την Αγγλία θα υπάρξει αισθητή πρόοδος και έτσι τα κράτη της Ανατολής θα καταλάβουν τα θετικά της σωστής διακυβέρνησης. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να γίνει γνωστό στην Ανατολή το κύρος της Αγγλίας. Στο στρατιωτικό τομέα η Κύπρος διαθέτει αρκετό χώρο για στρατωνισμό.[15]

Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος και η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου

Την περίοδο 1877- 1878 πραγματοποιήθηκε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος. Η Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία, έχοντας συμμάχους τη Ρουμανία, τη Σερβία και τη Βουλγαρία. Στο Λονδίνο οι περισσότεροι υπουργοί πίστευαν ότι η Αγγλία δεν έπρεπε να εμπλακεί στον πόλεμο. Ο πρωθυπουργός Ντισραέλι όμως πίστευε το αντίθετο με σκοπό την ισχυροποίηση των βρετανικών συμφερόντων στη Μέση Ανατολή. Κατά τη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου ο Ντισραέλι μέσω της αγγλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη μεταβίβασε στο σουλτάνο Αβδούλ Χαμίτ Β αν χρειάζεται βοήθεια η Τουρκία να ζητήσει την αποστολή του βρετανικού στόλου στην Κωνσταντινούπολη και ο βρετανικός στρατός να καλύψει τη χερσόνησο της Καλλίπολης. Ο σουλτάνος όμως αρνήθηκε. Το φθινόπωρο του 1877 οι Ρώσοι κατέκτησαν το Καρς. Ο σουλτάνος πάλι δεν ήθελε να βοηθήσει η Αγγλία. Η Αγγλία ποτέ δεν λάμβανε μέρος σε πόλεμο αν δεν είχε κάποιο όφελος. Οι Τούρκοι έχαναν συνεχώς, ενώ ο ρώσικος στόλος έφτασε μέχρι την Κωνσταντινούπολη. [16]

Ο πόλεμος αυτός έληξε με την ήττα της Τουρκίας. Η Τουρκία, αφού έχασε στον πόλεμο αυτό έπρεπε να δεχτεί τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Αποτέλεσμα της συνθήκης αυτής ήταν η

[14] *Ιστορία της Κύπρου,* τ.3,σσ.13-14
[15] Στο ίδιο, σσ.14-15
[16] *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 14, σ.387. *Ιστορία της Κύπρου,* τ.3,σσ.10-11

Βουλγαρία να ισχυροποιηθεί και να αυξηθεί η επίδραση της Ρωσίας στα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα, αφού με τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου της δόθηκαν οι επαρχίες Καρς, Βατούμ και Αρταχάν. Η Ρωσία με τη συνθήκη αυτή έφτασε μέχρι τα σύνορα της Κωνσταντινούπολης, έχοντας με αυτό τον τρόπο την κυριαρχία στα στενά. Έτσι, φάνηκε ότι η Ρωσία απέκτησε ένα πλεονέκτημα μετά από τον πόλεμο αυτό, αφού θα είχε τον έλεγχο της Ευρωπαϊκής Τουρκίας. [17]

Οι περιοχές που εξασφάλισαν οι Ρώσοι μετά τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου έκαναν την Αγγλία να ανησυχήσει, αφού ένιωσε απειλή από τη Ρωσία για τη διώρυγα του Σουέζ, την κατάκτηση των Ινδιών και για τη δύναμη που είχε στη Μεσόγειο Θάλασσα. Έτσι λοιπόν, η Αγγλία έπρεπε να κινηθεί γρήγορα χωρίς να γίνει αντιληπτή από τις άλλες χώρες. Σκοπός της ήταν να ενισχυθεί στη Μεσόγειο χωρίς να δημιουργήσει οποιαδήποτε ρήξη με κάποια άλλη χώρα. Οι Άγγλοι είχαν την ευκαιρία που έψαχναν για να καταλάβουν την Κύπρο, την οποία και εκμεταλλεύτηκαν. [18]

Η Αγγλία έπρεπε να δράσει γρήγορα για να μην διαιρεθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία και να λυθεί το Ανατολικό ζήτημα προς όφελος της Ρωσίας. Έτσι οι Άγγλοι έκαναν συντονισμένες κινήσεις διπλωματικές και στρατηγικές με σκοπό να σταματήσουν τις επιτυχίες των Ρώσων. Με αυτόν τον τρόπο, η Κύπρος συμπεριλήφθη ανάμεσα στις άλλες αποικίες της Αγγλίας. Οι λόγοι που έκαναν την Αγγλία να ενδιαφερθεί και να καταλάβει την Κύπρο, επηρέασαν την ιστορία του νησιού και ισχύουν μέχρι σήμερα. Το ενδιαφέρον των Βρετανών για την Κύπρο φαίνεται μέσα από τις βρετανικές βάσεις.[19]

Η συμφωνία παραχώρησης της Κύπρου από την Τουρκία στην Αγγλία

Το Μάιο του 1878 η Αγγλία προσέγγισε την Τουρκία ζητώντας της την παραχώρηση της διοίκησης της Κύπρου ούτως ώστε να μπορεί να υποστηρίξει στρατιωτικά την Τουρκία σε περίπτωση που η Ρωσία θέλει να επεκτείνει τη γη της. Σημαντικό ρόλο για την επιθυμία απόκτησης της Κύπρου από τους Άγγλους αποτέλεσε το υπόμνημα του Χομ. Σύμφωνα με το

[17] *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 14, σ.387. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας 1998,σ. 47. Ρίχτερ 2004, σσ.40-41. Κρανιδιώτης και Τενεκίδης 1981, σ. 142
[18] Ρίχτερ 2004, σσ.40-41. Μυρτιώτης 1978, σ.8
[19] Κρανιδιώτης και Τενεκίδης 1981, σ. 142. *Κύπρος Ιστορία και Πολιτισμός Α'* 1987, σ.152

υπόμνημα αυτό, μέσα από στρατιωτικές μια διπλωματικές εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν και στο παρελθόν η Κύπρος είχε τα στοιχεία που χρειαζόταν η Αγγλία για να μπορεί να ελέγχει τη Μεσοποταμία και το Σουέζ. Μετά τη ταπείνωση που δέχθηκε η Τουρκία από τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, δεν αρνήθηκε να παραχωρήσει την Κύπρο στην Αγγλία με αντάλλαγμα με την ‹‹ενοικίαση›› του νησιού και την εγγύηση, με την βοήθεια των όπλων, της ακεραιότητας των εδαφών της Τουρκίας. Ο σουλτάνος ένιωσε ανακούφιση που η Αγγλία ζητούσε μόνο την Κύπρο και γιατί άκουσε ότι ο Λευάρτ ήθελε να τον σκοτώσει. Για αυτό το λόγο στη συνάντηση με τον Άγγλο πρέσβη συνοδευόταν από πολλούς φρουρούς. Ικανοποιήθηκε από την πρόταση της Αγγλίας, μιας και φοβόταν για τα σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και για τα οικονομικά της χώρας που ήταν σε δυσμενή θέση. Τα χρήματα του δανείου του 1855 είχαν τελειώσει και δεν υπήρχαν άλλα για να πληρωθούν το χρέος και οι τόκοι του.[20]

Εκτός από τις συζητήσεις που είχε με την Τουρκία, η Αγγλία στις 30 Μαΐου υπέγραψε δύο μνημόνια με τη Ρωσία. Σύμφωνα με τα μνημόνια αυτά Αγγλία και Ρωσία οδηγήθηκαν σε μερική συμφωνία. Τις διαφωνίες που είχαν οι δύο χώρες για το Βατούμ και το Καρς θα τις συζητούσαν σε επόμενες συζητήσεις στο Συνέδριο του Βερολίνου. Ένας από τους όρους του μνημονίου ήταν η Ρωσία να μην δημιουργήσει κάποιο πρόβλημα στην αποπληρωμή χρεών της Πύλης προς την Αγγλία. Στις 31 Μαΐου οι δύο χώρες υπέγραψαν ακόμα ένα υπόμνημα. Άρα, η πρόταση της Αγγλίας για στρατιωτική υποστήριξη της Τουρκίας σε περίπτωση επίθεσης της Ρωσίας στην ουσία είναι μια ουτοπία, γιατί οι Άγγλοι γνώριζαν ότι ο Τσάρος έδωσε υπόσχεση στην Αγγλία ότι η Ρωσία δε θα καταλάβει άλλες περιοχές στην Ασιατική Τουρκία, αλλά θα αρκεστεί σε αυτές που της δόθηκαν στη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Αφού οι Άγγλοι ήξεραν για τα σχέδια της Ρωσίας, τέσσερις μέρες αργότερα, στις 4 Ιουνίου 1878, υπέγραψαν την αμυντική Συμφωνία με την Τουρκία.[21]

Μετά τις συζητήσεις, Αγγλία και Τουρκία κατέληξαν σε συμφωνία η οποία είναι γνωστή ‹‹Συνθήκη Αμυντικής Συμμαχίας μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Τουρκίας›. Επειδή η συμφωνία αυτή υπογράφθηκε πολύ γρήγορα χωρίς να μελετηθεί σε βάθος, στην πορεία μετά από

[20] Μυρτιώτης 1978, σ.9. Παυλίδης 1993, σ.228. Κρανιδιώτης και Τενεκίδης 1981, σ. 142. *Ιστορία και Πολιτισμός Α'* 1987 *,* σσ.152-153. Παντελής 1986, σ. 59

[21] Γιωργαλλής 2016,σσ.49-50

διαπραγματεύσεις προστέθηκαν και άλλοι όροι. Η Αγγλία δεν φανέρωσε τη συμφωνία αυτή ούτε στις χώρες που είναι σύμμαχοι μαζί της, γεγονός που σχολιάστηκε αρνητικά από αυτές. [22]

Η συνθήκη αυτή συμπεριλαμβάνει δύο άρθρα. Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο η Κύπρος παραχωρήθηκε στην Αγγλία με τη μορφή ενοικίασης, με σκοπό να μπορέσει η Αγγλία να αντιμετωπίσει στρατιωτικά τη Ρωσία σε περίπτωση που η Ρωσία προσπαθήσει να επεκταθεί στην Ασιατική Τουρκία ή εξακολουθούσε να έχει υπό τη διοίκηση παράνομα τις περιοχές Βατούμ, Αρταχάμ και Κάρς. Οι Άγγλοι έπρεπε να πληρώνουν κάθε χρόνο στην Υψηλή Πύλη το ποσό, που καθορίστηκε μετά από διαπραγματεύσεις, των ενενηντατριών χιλιάδων λιρών. Από την άλλη ο Σουλτάνος, ήταν υποχρεωμένος να κάνει τις ανάλογες μεταρρυθμίσεις στις περιοχές που ήταν υπό την κατοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για να προστατεύσει τους χριστιανούς ή αλλόθρησκους υπηκόους του. Σύμφωνα με το δεύτερο άρθρο το χρονικό περιθώριο επικύρωσης της συμφωνία και ανταλλαγής των εγγράφων είναι το αργότερο ένας μήνας. Τη συνθήκη αυτή συνυπέγραψαν οι πληρεξούσιοι αντιπρόσωποι των δύο χωρών. Η συνθήκη υπογράφηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 4 Ιουνίου 1878. [23]

Η αμυντική συμφωνία παραχώρησης της Κύπρου υπογράφηκε από τον Τούρκο υπουργό εξωτερικών Σαφβέτ Πασά και τον Άγγλο πρέσβη Λέυαρτ. Ο Τούρκος υπουργός υπέγραψε τη συμφωνία ως απεσταλμένος του σουλτάνου, ενώ ο Άγγλος πρέσβης ως απεσταλμένος της βασίλισσας της Αγγλίας. Επειδή οι Τούρκοι είχαν περιθώριο τέσσερις εβδομάδες για να εκτελέσουν τη σύμβαση, ο σουλτάνος δεν έδινε εντολή για να εκτελεστεί η σύμβαση. Αυτό έγινε γιατί οι Τούρκοι ήθελαν να βελτιώσουν τους όρους όσο μπορούσαν μέσα από διαπραγματεύσεις. Την επόμενη μέρα υπογραφής της σύμβασης, στις 5 Ιουνίου, η κυβέρνηση του Ρουστού Πασά απολύθηκε από το σουλτάνο. [24]

Τα λεφτά που θα πλήρωναν οι Άγγλοι στην Υψηλή Πύλη τα μάζευαν από τους Κύπριους με το φόρο υποτελείας. Το ποσό αυτό στη συνέχεια ορίστηκε στις πενήντα χιλιάδες το χρόνο. Οι Άγγλοι μάζευαν το ποσό αυτό από τους Κύπριους μέχρι το 1925, δηλαδή για 47 χρόνια. Αν και τα λεφτά αυτά προορίζονταν για τους Τούρκους, εντούτοις όμως οι Τούρκοι δεν εισέπραξαν

[22]Μυρτιώτης 1978, σ.9
[23]*Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 14, σ.387. Μυρτιώτης 1978, σ. 11-12. Γεωργιάδης 1995,σ.241
[24] Ρίχτερ 2004, σ.41. Μυρτιώτης 1978, σσ. 11-12

καθόλου λεφτά από το φόρο αυτό μιας και ήταν καταχρεωμένοι στην Αγγλία και τη Γαλλία από το δάνειο του 1855. [25]

Η καινούργια κυβέρνηση έθεσε τρεις νέους όρους. Οι όροι αυτοί είναι: να συνεχίσει να υπάρχει το ισλαμικό δικαστήριο στην Κύπρο, η Αγγλία έπρεπε να συμφωνήσει ότι εάν επιστρέψει την Κύπρο στην Τουρκία δε θα ζητήσει οποιαδήποτε αποζημίωση και τέλος, αυτός που θα διαχειριζόταν τα εκκλησιαστικά ιδρύματα (βακουφίες), θα διοριζόταν από την Κωνσταντινούπολη, όπως γινόταν και πριν.[26]

Το συνέδριο του Βερολίνου πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο- Ιούλιο του 1878 με σκοπό την επανεξέταση της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου. Κατά τη διάρκεια του συμβουλίου του Βερολίνου στις 9 Ιουλίου του 1878 Αγγλία και Τουρκία ανακοίνωσαν ότι στις 4 Ιουνίου οι δύο αυτές χώρες είχαν υπογράψει μυστική συμφωνία στην Κωνσταντινούπολη, σύμφωνα με την οποία η κατοχή και η διοίκηση της Κύπρου περνούσε στους Άγγλους. [27]

Δόθηκαν στη δημοσιότητα από το διεθνή τύπο πληροφορίες από τη συνθήκη της Αγγλίας με την Τουρκία. Η εφημερίδα Globe είναι μια από τις εφημερίδες που έδωσε στοιχεία, στις 14 Ιουνίου, δηλαδή την επόμενη μέρα που ξεκίνησε το Συνέδριο του Βερολίνου. Τα δημοσιεύματα αυτά βρήκαν απροετοίμαστη την Αγγλία, η οποία διέψευσε το κείμενο της εφημερίδας χαρακτηρίζοντας το αβάσιμο.[28]

Η Τουρκία στο συνέδριο του Βερολίνου ήθελε να καθυστερήσει όσο το δυνατόν περισσότερο η ανακοίνωση της παραχώρησης της Κύπρου, γιατί πίστευε ότι η Ρωσία θα λάμβανε πιο σκληρή στάση για την επιστροφή των περιοχών της Υπερκαυκασίας. Ακόμα φοβόταν ότι και οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις θα ήθελαν από τα εδάφη της. Ήθελε η ανακοίνωση να γίνει προς το τέλος. Ούτε η Αγγλία ήθελε να φανερωθεί η συνθήκη γιατί φοβόταν ότι οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις που είχαν επιδιώξεις στη Μέση Ανατολή. Η μεγαλύτερη ανησυχία της ήταν η Γαλλία, γιατί για μεγάλο χρονικό διάστημα η Γαλλία ενδιαφερόταν για την Κύπρο και την περιοχή.[29]

---

[25] Κατσώνης 2002, σ.25. *Κύπρος Ιστορία και Πολιτισμός Α' 1987,* σ.154
[26] Ρίχτερ 2004, σσ.41 -42
[27] *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 14, σ.387. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας 1998,σ. 47
[28] Γιωργαλλής 2016, σ.55
[29] Ρίχτερ 2004, σ. 42. Χατζηδημητρίου 1987, σ.275

Άρχισαν όμως να κυκλοφορούν φήμες στο Βερολίνο και η Αγγλία έπρεπε να κάνει κάτι σύντομα. Έτσι, η αγγλική κυβέρνηση έκανε κάποιες ενέργειες για να υποχρεώσει τους Τούρκους να ανακοινώσουν τη συμφωνία. Αρχικά, στάλθηκαν ναυτικά πλοία στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι Τούρκοι συνέχιζαν να αποφεύγουν την ανακοίνωση. Οι Άγγλοι στη συνέχεια δέχτηκαν να συμπεριληφθούν οι επιπλέον όροι μαζί με ακόμα τρεις στη συμφωνία και έτσι αντιπρόσωποι από του Τούρκους και τους Άγγλους υπέγραψαν το παράρτημα της σύμβασης. [30]

Την 1η Ιουλίου, κατά τη διάρκεια της Συνθήκης του Βερολίνου, και πάλι στην Κωνσταντινούπολη έγινε προσθήκη στη συμφωνία που υπέγραψαν η Αγγλία με την Τουρκία. Την προσθήκη αυτή υπέγραψαν και πάλι ως πληρεξούσιοι ο Τούρκος Βεζύρης Σαφβέτ Πασάς και ο Άγγλος πρέσβης Λέυαρτ. Στην προσθήκη αυτή συμπεριλαμβάνονται έξι όροι οι οποίοι είναι: 1.θα εξακολουθήσει να υπάρχει στην Κύπρο μουσουλμανικό δικαστήριο το οποίο θα λειτουργεί μόνο για θρησκευτικά θέματα και όχι για άλλα ζητήματα του μουσουλμανικού πληθυσμού του νησιού. 2. Η Τουρκία θα καθιστά ένα μουσουλμάνο κάτοικο της Κύπρου υπεύθυνο μαζί με κάποιον Άγγλο αντιπρόσωπο να επιβλέπουν μαζί τη διοίκηση, τη γη, την περιουσία και τα κεφάλαια που ανήκουν σε μουσουλμανικά σχολεία και θρησκευτικά ιδρύματα που υπάρχουν στην Κύπρο. 3. Η Αγγλία θα πρέπει να πληρώνει στην Πύλη το περίσσευμα από τον ετήσιο προϋπολογισμό του δημοσίου, για τα έξοδα που έχουν για το νησί. Το πλεόνασμα αυτό με βάσει το μέσο όρο των τελευταίων πέντε χρόνων υπολογίζεται σε 22.936 πουγκιά. 4. Η Υψηλή Πύλη μπορεί να πωλήσει ή νοικιάσει γη ή περιουσιακά στοιχεία που διαθέτει στην Κύπρο, τα οποία ανήκουν στο Οθωμανικό κράτος. Τα έσοδα από την πώληση της γης δεν θα συμπεριλαμβάνονται στα έσοδα από τους φόρους του νησιού όπως προαναφέρει ο όρος 3. 5.Η αγγλική κυβέρνηση όταν χρειαστεί αναγκαστικά θα πρέπει να απαλλοτριώσει γη σε λογική τιμή για δημόσια έργα και 6. Αν η Ρωσία επιστρέψει στην Τουρκία το Καρς και τις άλλες περιοχές που κατέκτησε στην Αρμενία στον ρωσοτουρκικό πόλεμο, τότε η Αγγλία θα παραιτηθεί από την Κύπρο και η συμφωνία της 4ης Ιουνίου θα τερματιστεί. Η Αγγλία με το τελευταίο άρθρο δεν ήθελε να υπάρξουν αντιδράσεις από τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις, γι' αυτό με το άρθρο αυτό φάνηκε ότι της παραχωρείται η Κύπρος προσωρινά και όχι σαν μόνιμη κατάκτηση, για να προσφέρει προστασία στην Τουρκία.[31]

[30] Ρίχτερ 2004, σσ. 42-43
[31] Μυρτιώτης 1978, σσ. 13-14.Ρίχτερ 2004, σ. 43. Γεωργιάδης 1995, σ.241

Η Υψηλή Πύλη με τα άρθρα της προσθήκης ήθελε να πετύχει τρία πράγματα: μέσα από τα άρθρα 1 και 2 να μπορεί κατά κάποιο τρόπο να λαμβάνει και η Τουρκία μέρος στη διοίκηση της Κύπρου αφού θα εξακολουθούσε να λειτουργεί το ισλαμικό δικαστήριο και ο Τούρκος που θα διάλεγαν οι Τούρκοι για να τους εκπροσωπήσει θα ασκούσε επιρροή. Ακόμα σύμφωνα με το 3ο άρθρο η τούρκικη κυβέρνηση θα εισέπραττε τα λεφτά από τη φορολογία του νησιού. Η Υψηλή Πύλη θα εισέπραττε και πάλι τα λεφτά από την πώληση γης που άνηκε στο Οθωμανικό κράτος. Τα λεφτά από την πώληση της γης δε συμπεριλαμβάνονταν στα λεφτά που λάμβανε η Υψηλή Πύλη από τους φόρους. Σύμφωνα με το άρθρο 5 οι Άγγλοι μπορούσαν σε περιορισμένο βαθμό να αγοράσουν γη. Τα λεφτά της αγοράς όμως το εισέπραττε η Τουρκία. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 6 οι Τούρκοι είχαν την ελπίδα ότι η συνθήκη αυτή θα ίσχυε για μικρό χρονικό διάστημα.[32]

Στις 29 Ιουνίου ο Έλληνας πρωθυπουργός Δεληγιάννης παρουσίασε στο συνέδριο του Βερολίνου τις αξιώσεις της Ελλάδας για την Κρήτη, τη Θεσσαλία και την Ήπειρο. Αν και οι χώρες που συμμετείχαν στο συνέδριο πίστευαν ότι οι αξιώσεις της Ελλάδας ήταν δίκαιες, κανένας εκπρόσωπος από τις χώρες αυτές δεν προσπάθησε να τις επιβάλει στην οθωμανική κυβέρνηση. Οι Άγγλοι όμως στη προσπάθεια τους να πιέσουν την τούρκικη κυβέρνηση στις 6 Ιουλίου απείλησαν την Πύλη ότι θα συναινέσουν στις αξιώσεις της Ελλάδας. Οι Τούρκοι τότε κατάλαβαν ότι εκτός από τους Ρώσους, αν δεν υπέγραφαν το φιρμάνι θα είχαν εναντίον τους και τους Άγγλους. Έτσι αναγκάστηκαν να υποκύψουν και στις 7 Ιουλίου του 1878 υπέγραψαν το φιρμάνι παραχωρώντας την Κύπρο στην Αγγλία.[33]

Οι πιο πολλοί από αυτούς που συμμετείχαν στο συνέδριο του Βερολίνου ήξεραν για τη συμφωνία Τουρκίας και Αγγλίας για την Κύπρο. Ακόμα και ο εκπρόσωπος της Ελλάδας γνώριζε για τη συμφωνία. Στις 6 Ιουλίου, αφού οι Άγγλοι ήξεραν ότι ο σουλτάνος θα υπέγραφε το φιρμάνι μέσα από επιστολή ενημέρωσαν και τους Γάλλους. Στην επιστολή αυτή η Αγγλία τόνισε ότι αιτία για τη συμφωνία αυτή ήταν το γεγονός ότι η Γαλλία και η Αυστρία δεν ήταν συνεπείς στις υποχρεώσεις τους απέναντι στην Τουρκία, όπως συμφωνήθηκε στην Τριμερή Συνθήκη του 1856. Παρόλο που οι δύο αυτές χώρες δεσμεύτηκαν να υπερασπιστούν την Οθωμανική Αυτοκρατορία διασφαλίζοντας την ακεραιότητα της, εντούτοις όμως η Ρωσία κατέλαβε

[32] Ρίχτερ 2004, σ. 43
[33] Ρίχτερ 2004, σ.44. Γιωργαλλής 2016, σ.55

σημαντικές περιοχές που άνηκαν στο σουλτάνο μετά το τέλος του ρωσοτουρκικό πόλεμο. Η Αγγλία είχε στόχο την υπεράσπιση των συμφερόντων της και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όσον αφορά τη δυτική Ασία. Με τη συνθήκη που υπέγραψε με την Τουρκία, η Αγγλία θα μπορεί να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις που έχει απέναντι στην Πύλη. Μόλις η Ρωσία επιστρέψει τις περιοχές της Ασίας, η Αγγλία θα εγκαταλείψει την Κύπρο. Οι Γάλλοι απάντησαν και αυτοί με επιστολή, εκφράζοντας τη δυσαρέσκεια τους αφού οι Άγγλοι κατέλαβαν την Κύπρο, η οποία στρατηγικά και ναυτικά είναι η καλύτερη περιοχή για έλεγχο της Συρίας και της Αιγύπτου. Οι Γάλλοι σταμάτησαν να εκφράζουν τη διαφωνία τους για την εξέλιξη αυτή όταν οι Άγγλοι έδωσαν υπόσχεση ότι θα υποστηρίξουν την Γαλλία στα επεκτατικά της σχέδια όσον αφορά την Τυνησία, τη Συρία και την Αίγυπτο. Οι μόνοι που δεν πληροφορήθηκαν ήταν οι Ιταλοί.[34]

Πάνω στη συνθήκη που υπέγραψαν ο δύο χώρες υπογράφτηκε μια δεύτερη προσθήκη στις 14 Αυγούστου του 1878 στην Κωνσταντινούπολη. Για άλλη μια φορά και την προσθήκη αυτή υπέγραψαν και πάλι ως πληρεξούσιοι των κυβερνήσεων τους ο Τούρκος Βεζίρης και υπουργός εξωτερικών Σαφβέτ Πασάς και ο Άγγλος πρέσβης Λέυαρτ. Σύμφωνα με τη συμφωνία, ο Σουλτάνος παραχωρεί στην Αγγλία την εξουσία να διοικεί την Κύπρο, να φτιάχνει νόμους στο νησί κατά την περίοδο που θα την εξουσιάζει. Ακόμα, μέσω συμβάσεων θα γίνει ρύθμιση σε οποιεσδήποτε δυσκολίες εμφανιστούν στις εμπορικές και προξενικές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες, χωρίς η Υψηλή Πύλη να κάνει τον οποιοδήποτε έλεγχο όσο καιρό διαρκέσει η αγγλική κατοχή.[35]

Στις 3 Φεβρουαρίου 1879 υπογράφηκε ακόμα μια σύμβαση πάνω στην Συμφωνία της 4ης Ιουνίου 1878. Στη συμφωνία αυτή τερματίζεται το δικαίωμα της Τουρκίας να ενοικιάζει εδάφη της Κύπρου. Έγιναν ρυθμίσεις στο τέταρτο άρθρο του παραρτήματος της 1ης Ιουλίου που αναφερόταν το δικαίωμα της Τουρκίας να ενοικιάζει ή να πουλαεί κυπριακή γη. Το άρθρο αυτό προκάλεσε δυσκολία στη Βρετανία, αφού οι Άγγλοι δεν μπορούσαν να διοικήσουν την Κύπρο όπως ήθελαν. Στη σύμβαση αυτή Αγγλία και Τουρκία συμφώνησαν ότι τα δικαιώματα της Τουρκίας από τη μεταβίβαση γης εξαγοραζόταν από την Αγγλία. Η Αγγλία θα έπρεπε να δίνει

[34] Ρίχτερ 2004, σσ.44-45. Γιωργαλλής 2016, σσ. 56- 57
[35] Μυρτιώτης 1978, σ. 15

κάθε χρόνο το ποσό των 5000 αγγλικών λιρών. Η σύμβαση υπογράφηκε από τον Άγγλο πρόξενο και το νέο υπουργό εξωτερικών της Τουρκίας Αλέξανδρο Καραθεοδωρή πασά.[36]

Η σύμβαση αυτή ήταν πολύ σημαντική για την Αγγλία. Πριν τη σύμβαση ο σουλτάνος είχε το δικαίωμα να διαχειρίζεται τη γη όπως ήθελε. Σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο, το δικαίωμα αυτό ήταν τρόπος εδαφικής κυριαρχίας από πλευράς του σουλτάνου. Η Αγγλία ήθελε εσπευσμένα να αλλάξει αυτή η νομοθεσία. Με αυτό τον τρόπο τα λιγοστά δικαιώματα της Τουρκίας μειώθηκαν ακόμα περισσότερο.[37]

Οι Άγγλοι το 1878 κατάφεραν να καταλάβουν την Κύπρο για δεύτερη φορά μέσω της διπλωματίας, σε αντίθεση με την πρώτη φορά που κατέλαβαν το νησί με τη βία, με βασιλιά το Ριχάρδο το Λεοντόκαρδο (1191). Η δεύτερη περίοδος κατάληψης της Κύπρου διήρκησε από το 1878 μέχρι το 1960. Η Κύπρος πέρασε στα χέρια της Αγγλίας με τη μορφή ενοικιαγοράς. Οι Κύπριοι έπρεπε να πληρώσουν τα λεφτά του ενοικίου, τα οποία θα εκμεταλλεύονταν οι Άγγλοι και οι Γάλλοι πιστωτές του Σουλτάνου. Η κυπριακή οικονομία αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα. Στα οικονομικά προβλήματα των Κυπρίων προστέθηκε ο φόρος υποτελείας και έτσι ζορίστηκαν ακόμα περισσότερο τα πράγματα γι' αυτούς. Τερματίστηκε έτσι η περίοδος της Τουρκοκρατίας, η οποία κράτησε 307 χρόνια. Μετά από μια περίοδο που το νησί πέρασε από έντονη καταπίεση και κακοδιοίκηση πέρασε σε καινούργιους κατακτητές, τους Άγγλους, μετά την υπογραφή συνθήκης με την Τουρκία.[38]

Η Κύπρος παρόλο που στα χαρτιά άνηκε στην Αγγλία, εντούτοις όμως ήταν κάτω από την τούρκικη κυριαρχία. Συνέχιζε να αποτελεί μέρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι Κύπριοι θεωρούνταν Τούρκοι υπήκοοι και δεν μπορούσαν να έχουν αγγλικά διαβατήρια. Η κυβέρνηση της Αγγλίας το μόνο δικαίωμα που είχε στο νησί ήταν η διοίκηση. Αυτό κράτησε μέχρι τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, δηλαδή 36 χρόνια μετά την αμυντική συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Αγγλίας.[39]

[36] *Ιστορία της Κύπρου* τ.3 2010, σ.19
[37] Στο ίδιο, σ.19
[38] Κατσώνης 2002, σ.26. *Κύπρος Ιστορία και Πολιτισμός Α' 1987, σ. 154*
[39] *Κύπρος Ιστορία και Πολιτισμός Α' 1987, σ. 154*

Οι αντιδράσεις των Άγγλων για τη συμφωνία Αγγλίας- Τουρκίας

Όταν μαθεύτηκε στη βουλή η κατάληψη της Κύπρου από τους Άγγλους οι απόψεις που ακούστηκαν ήταν δύο. Η αντιπολίτευση από τη μια διερωτήθηκε αν η Κύπρος ήταν τόσο απαραίτητη για τους Άγγλους και αν έπρεπε η Αγγλία να υποσχεθεί στην Τουρκία βοήθεια σε περίπτωση πολέμου με τη Ρωσία. Η κυβέρνηση από την άλλη μέσω του πρωθυπουργού Λόρδου Μπήκονσφιλτ έθεσε σαν επιχείρημα τη γεωγραφική θέση της Κύπρου, η οποία ήταν πολύτιμη για την κυριαρχία των Ινδιών. Δεν τη χρειάζονταν τόσο για τη Μεσόγειο όσο για τις Ινδίες. Η απόφαση αυτή πάρθηκε για να παραμείνει ως έχει η Οθωμανική Αυτοκρατορία και για την εξασφάλιση ειρήνης στην επικράτεια της. [40]

Ο Γλαδστών, αρχηγός του κόμματος της αντιπολίτευσης άσκησε έντονη κριτική στη συμφωνία για την Κύπρο. Πίστευε ότι η κυβέρνηση της Αγγλίας με τη συνθήκη αυτή ανέλαβε τρεις ευθύνες. Αρχικά, ανέλαβε την κατάληψη και διοίκηση της Κύπρου, κάτι που δε θεωρούσε ηθικό, την προστασία της ασιατικής Τουρκίας από τους Ρώσους και τέλος η Αγγλία έπρεπε να βγάλει προς τα έξω μια καλή συμπεριφορά ενώ δεν έχει την καλύτερη κυβέρνηση στον κόσμο. Παρ' όλη την κριτική που άσκησε ο Γλαδστών, εντούτοις όταν ανέλαβε ο ίδιος την εξουσία δεν έκανε καμιά κίνηση για να αλλάξει τη συμφωνία με αποτέλεσμα η Κύπρος να μείνει υπό την κυριαρχία της Αγγλίας. Στο γεγονός αυτό καταλυτικό ρόλο έπαιξε η γνώμη της βασίλισσας Βικτώριας και η άποψη που είχαν οι περισσότεροι Άγγλοι που δεν ήθελαν να επιστραφεί η Κύπρος στην Τουρκία.[41]

Μερικοί εξέφρασαν την άποψη ότι με την κάθοδο των βρετανικών πλοίων στην Κύπρο, δεν θα μπορούσαν οι Άγγλοι πλέον να πολεμήσουν τους Ρώσους στη Μαύρη Θάλασσα. Ακόμη πίστευαν ότι δεν έπρεπε η Αγγλία να βιαστεί να πάρει τέτοια απόφαση, η οποία προήρθε από λάθος ενημέρωση. Αν σκέφτονταν καλύτερα τα πράγματα δεν θα επέλεγαν την Κύπρο αλλά μια περιοχή από τον Περσικό Κόλπο. Κάποιοι άλλοι μάλιστα είπαν ότι η Κύπρος όπως και η Κέρκυρα δεν χρησιμεύει ούτε στον εμπορικό, ούτε στον πολιτικό τομέα.[42]

Εκτός από τη βουλή παρατηρήθηκε διχογνωμία και στο βρετανικό τύπο. Οι Times του Λονδίνου εξέφρασαν την άποψη ότι η Κύπρος είναι μια σπουδαία ναυτική βάση η οποία είναι

[40] Ρίχτερ2004, σ. 45. Κατσώνης 2002,σσ. 28-29
[41] Χατζηδημητρίου 1987,σ.276. Παντελής 1986,σ. 65
[42] Παντελής 1986, σ.66

χρήσιμη για να έχουν οι Άγγλοι ένα δεύτερο δρόμο προς τις Ινδίες και να μπορούν να επέμβουν αν συμβεί οτιδήποτε με τη διώρυγα του Σουέζ και για να έχει η Αγγλία πυγμή στις σχέσεις της με την Τουρκία. Από την άλλη ο σχολιαστής της Fortnightly Review τόνισε ότι η Κύπρος είναι ένα νησί που κάποιος θα βρει εκεί αρρώστιες, πείνα. Θεωρεί ότι η Αγγλία θα ξοδέψει πολλά εκατομμύρια για να υπερασπιστεί την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία δεν υπερασπίζεται τον εαυτό της είτε από ανικανότητα είτε επειδή δε θέλει.[43]

Η άφιξη των Άγγλων και η δημιουργία ελπίδων για το μέλλον

Οι Κύπριοι ενημερώθηκαν για τη συμφωνία ανάμεσα στην Τουρκία και την Αγγλία καθώς επίσης και για την αλλαγή στο καθεστώς από τα μέσα Ιουνίου. Στις 10 Ιουλίου φτάνουν στην Κύπρο με το πλοίο Σαλαμίς ο εκπρόσωπος της οθωμανικής κυβέρνησης Σάμι Πασάς ο οποίος έφερε μαζί του το σουλτανικό φιρμάνι και ο Γουόλτερ Μπάρινγκ ο δεύτερος Γραμματέας της αγγλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη ο οποίος έφερε μαζί του αντίγραφο της σύβασης. 12 Ιουλίου άρχισαν να καταφτάνουν στο νησί τα πρώτα πλοία με το βρετανικό στρατό μαζί με το ναύαρχο Χέυ.[44]

Οι Άγγλοι επειδή δεν ήξεραν πως θα αντιδρούσαν οι Κύπριοι στην αλλαγή εξουσίας πήραν μέτρα. Πίστευαν ότι μπορούσαν να γίνουν επεισόδια από τους Τουρκοκύπριους στην Πάφο. Όταν έφτασε ο αγγλικός στόλος στη Λάρνακα, οι Έλληνες του νησιού, είδαν με έκπληξη την απόβαση του στο λιμάνι. Η έκπληξη αυτή συνοδεύτηκε με χαρά και ανακούφιση, αφού μετά από πολλά χρόνια θα έφευγαν οι Τούρκοι, καθώς επίσης με ελπίδα και αισιοδοξία για ένα καλύτερο μέλλον. Είχαν την ελπίδα ότι με τους νέους κατακτητές που ήταν Ευρωπαίοι και χριστιανοί τα πράγματα θα γίνονταν καλύτερα. Υποδέχτηκαν τον αγγλικό στόλο ειρηνικά αλλά ταυτόχρονα και με επιφύλαξη, μιας και η εμπειρία που έχουν απέναντι στους κατακτητές είναι μεγάλη. Αντίθετα με τους Έλληνες κάτοικους του νησιού, παρόλο που οι Τούρκοι αξιωματικοί του νησιού δυσαρεστήθηκαν πολύ με την εξέλιξη αυτή, προσποιούμενοι τους αδιάφορους, δεν

[43] Ρίχτερ 2004, σσ.45-46
[44] Παντελής 1986, σ.66. Τενεκίδης και Κρανιδιώτης 1981, σ.140

έκαναν φασαρίες τώρα που τους έπαιρναν οι Άγγλοι την εξουσία. Μαζί με τους Ελληνοκύπριους, χάρηκαν την άφιξη των Άγγλων και οι Τουρκοκύπριοι [45]

Ο ναύαρχος Χέυ έκανε επίσκεψη στον Τούρκο διοικητή Μπεσσίμ πασά. Εκεί παρευρίσκονταν ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος και άλλοι Τούρκοι επίσημοι. Ο Σαμή πασάς διάβασε το φιρμάνι, το οποίο ήταν φυλαγμένο σε μια θήκη. Αφού η κατοχή από τους Τούρκους ολοκληρώθηκε, οι γραμματικοί σπάζοντας τις πέννες και τα καλαμάκια τους, ήθελαν να δείξουν ότι η δουλειά τους τελείωσε. Πολύς κόσμος άνδρες, γυναίκες, παιδιά μαζεύτηκαν κοντά στην πόρτα της Πάφου και περίμεναν να δουν την ανύψωση της αγγλικής σημαίας. Μόλις η σημαία της Αγγλίας κυμάτισε στον ιστό, οι Κύπριοι έδειχναν τη χαρά τους ρίχνοντας τα φέσια τους στον αέρα και φωνάζοντας << Ζήτω η Αγγλία! Ζήτω η Βικτώρια!>>. Οι ελάχιστοι Τούρκοι που βρίσκονταν εκεί, έβλεπαν σιωπηλά τη σκηνή. Το μοναδικό περιστατικό που συνέβη ήταν όταν ένας Ελληνοκύπριος είπε μια κουβέντα σε ένα Τούρκο αξιωματικό η οποία τον πείραξε. Ο Τούρκος θύμωσε, έβγαλε το σπαθί και κυνήγησε τον Ελληνοκύπριο.[46]

Τις περισσότερες φορές οι Έλληνες του νησιού μετά τον ερχομό των Άγγλων προσπάθησαν να είναι διακριτικοί και να μην εκδηλώνονται με τέτοιο τρόπο που θα έθιγε τους Τούρκους. Για παράδειγμα ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος αν και παρευρέθηκε στην τελετή παράδοσης της εξουσίας στην Αγγλία, μετά απέφυγε να παραστεί στην τελετή ανύψωσης της αγγλικής σημαίας, την οποία οι Τούρκοι θεώρησαν προσβλητική. Η επιφυλακτικότητα των Ελλήνων της Κύπρου εξηγείται αν λάβουμε υπόψη ότι η Κύπρος εξακολουθούσε να αποτελεί μέρος της οθωμανικής αυτοκρατορίας, αφού οι Άγγλοι <<δανείστηκαν>> το νησί. Η Κύπρος ήταν μέρος της οθωμανικής αυτοκρατορίας μέχρι το 1914, όταν η Αγγλία προσάρτησε το νησί.[47]

Στις 22 Ιουλίου καταφτάνει στη Λάρνακα ο Ουόλσλεϋ. Την επόμενη μέρα στη Λευκωσία μετά από μια ενθουσιώδη υποδοχή ορκίστηκε σαν ο Μέγας Αρμοστής της Κύπρου. Στην προκήρυξη του μεταβίβασε τις ευχές της βασίλισσας για την ευημερία του νησιού και είχε

[45] Ζαννέτος 1911, σ.42. *Ιστορία του ελληνικού έθνους* τ.14, σσ.387-388. Χατζηδημητρίου 1987, σ.277. Παυλίδης 2013, σ.397
[46] Χατζηδημητρίου 1987, σ.277
[47] Παυλίδης 1993, σ.237

σκοπό της να πάρει μέτρα για την προώθηση και ανάπτυξη του εμπορίου και της γεωργίας, την παροχή της ασφάλειας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας. [48]

Ο μητροπολίτη Κιτίου Κυπριανός, στην προσφώνηση που έκανε στον Ουόλσλεϋ όταν έφτασε στο λιμάνι της Λάρνακας αναφέρθηκε στους πόθους και τις προσδοκίες των Ελλήνων της Κύπρου. Τονίζει ότι οι Κύπριοι δέχονται την αλλαγή έχοντας πίστη ότι οι Άγγλοι θα κάνουν το ίδιο που έκαναν με τα Επτάνησα το 1864, 14 χρόνια πριν την κατάληψη της Κύπρου από τους Άγγλους, να βοηθήσουν δηλαδή την Κύπρο να ενωθεί με την Ελλάδα αφού υπάρχουν δεσμοί που να τη συνδέουν μαζί της. Ο πόθος αυτός από κάποιους θεωρείται ότι λέχθηκε από τον αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο κατά την υποδοχή των Άγγλων στη Λευκωσία. Εντούτοις όμως η εφημερίδα Times αποδίδει το λόγο αυτό στον μητροπολίτη Κυπριανό. Ο αρχιεπίσκοπος στο λόγο που έκανε για την υποδοχή του Ουόλσλεϋ στη Λευκωσία δεν αναφέρθηκε στην επιθυμία για ένωση με την Ελλάδα.[49]

Ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος στην προσφώνηση που έκανε όταν έφτασε στη Λευκωσία ο σερ Γκάνερ στις 30 Ιουλίου, ο λόγος του ήταν πιο προσεγμένος. Εξέφρασε την ελπίδα ότι οι συμπατριώτες του με τη νέα εξουσία θα ζούσαν με θεσμούς που θα στηρίζονταν στην ελευθερία, την ισότητα, τη δικαιοσύνη. Ακόμα τόνισε ότι οι Κύπριοι είναι ένας λαός που ζει ειρηνικά και που συμμορφώνεται στους κανονισμούς, χωρίς όμως να εγκαταλείπει ή να λησμονεί τους πόθους και την καταγωγή του. Η αναφορά του αρχιεπισκόπου για την ένωση με την Ελλάδα έγινε έμμεσα.[50]

Η διάψευση των ελπίδων μέσα από τον κυπριακό τύπο

Το κεφάλαιο αυτό της εργασίας βασίζεται πάνω στον κυπριακό τύπο της περιόδου 1880- 1890, την πρώτη δεκαετία της Αγγλοκρατίας. Θα καταγραφεί το πώς οι Κύπριοι είδαν την περίοδο αυτή, το πώς οι ελπίδες που εμφανίστηκαν κατά την άφιξη των Άγγλων σύντομα διαψεύστηκαν.

[48] *Ιστορία της Κύπρου* τ. 3, σ.20. *Ιστορία του ελληνικού έθνους* τ.14, σ.387
[49].Γεωργιάδης 1995,σ.243. Παυλίδης 1993, σ.237. Παντελής 1986, σσ.71-72. Τενεκίδης και Κρανιδιώτης 1981, σ.140. .Παυλίδης 2013, σ.399
[50] Παυλίδης 2013, σσ.399-400

Η Αγγλία η πιο πλούσια χώρα από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, που διαχειρίζεται αμέτρητα κεφάλαια, που θεωρείται η μητέρα της βιομηχανίας, χώρα που προσφέρει στους λαούς που βρίσκονται στην εξουσία της ελευθερίες και αυτοδιοίκηση, κατέλαβε υπό την εξουσία της την Κύπρο, ένα νησί στο οποίο η διοίκηση του δεν ήταν σωστή, αναπτερώνοντας έτσι τις ελπίδες των κατοίκων της.[51]

Όταν έφτασαν οι Άγγλοι στην Κύπρο, οι Ελληνοκύπριοι του νησιού ένιωσαν να γεννιέται μέσα τους η ελπίδα της ελευθερίας, μετά την εξάντληση της οδυνηρής περιόδου της Τουρκοκρατίας, κατά την οποία ζούσαν μέσα στην πίεση. Όταν είδαν τους Άγγλους στις κυπριακές παραλίες, νόμιζαν ότι έβλεπαν μπροστά τους αγγέλους σταλμένους από τον ουρανό και χάρηκαν. Όταν ύψωναν οι Άγγλοι την αγγλική σημαία στα φρούρια που πριν από λίγο άνηκαν στους Τούρκους, υψώθηκε κατευθείαν και στους Ελληνοκύπριους η ιδέα της ελευθερίας, της προόδου και της ανάπτυξης. Εκείνη την ώρα έκλαιγαν, πηδούσαν από τη χαρά τους, έβαζαν το σταυρό τους. Νόμιζαν ότι θα ωφελούνταν εμπορικά και πολιτικά. Πληγωμένοι όμως όπως ήταν οι Ελληνοκύπριοι μετά τη σκληρότητα των Τούρκων, υπήρξαν μερικοί που δεν πίστευαν ότι με τους Άγγλους θα ήταν ελεύθεροι. Άλλοι πάλι είχαν την ιδέα ότι η αλλαγή από τους Τούρκους στους Άγγλους θα οδηγούσε στην τυραννία. Υπήρξαν άτομα που αναρωτιούνταν αν η αλλαγή αυτή ήταν αποτέλεσμα του ρωσοτουρκικού πολέμου, αν όλοι αυτοί οι πόλεμοι που έγιναν έφεραν στις κυπριακές ακτές τους Άγγλους. Ή μήπως η Κύπρος ήταν το θύμα το οποίο έπεσε στα αγγλικά χέρια; [52]

Όταν κατάλαβαν οι Κύπριοι ότι απαλλάχθηκαν από την κακή διοίκηση των Τούρκων, την οποία μισούσαν γιατί νόμιζαν ότι τους καταπίεζε, δεν φαντάζονταν που σε ποιανών τα χέρια πέρασε η μοίρα τους. Δεν ήξεραν ότι θα στενέψουν και θα σφίξουν τόσο πολύ τα πράγματα που θα δυσκολεύονται πολύ να αναπνεύσουν. Θα νοιώθουν σαν τη μύγα που πιάνεται στον ιστό της αράχνης.[53]

Τη χαρά και τον ενθουσιασμό που είχαν οι Ελληνοκύπριοι με την άφιξη των Άγγλων, ακολούθησε η λύπη, η δυστυχία και η αγανάκτηση. Οι κάτοικοι νιώθουν ότι φορολογούνται όσο κανένας άλλος λαός ανά το παγκόσμιο. Πολλοί που ήταν στο παρελθόν πιο εύποροι

[51] *Στασίνος,* Λάρνακα, 1 Αυγούστου 1885
[52] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 11 Φεβρουαρίου 1882. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 21 Ιουλίου 1888. *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 31 Ιουλίου 1885
[53] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 31 Ιουλίου 1885

αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το νησί και να εγκατασταθούν σε άλλες περιοχές για να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για τη διαβίωση τους. Η αγγλική κυβέρνηση εισέπραττε τους φόρους με μεγάλη ασπλαχνία. Ο λαός πολλές φορές ήλεγξε, παρακάλεσε. Όταν αναλάμβανε κάποιος άλλος το ρόλο του Αρμοστή στο νησί, ο λαός περίμενε ότι η τύχη τους θα άλλαζε και θα γινόταν καλύτερη. Αλλά μάταια όμως γιατί η κατάσταση εξακολουθούσε να είναι κακή.[54]

Είχαν την άποψη ότι η Αγγλία ήταν η μόνη χώρα από τις Μεγάλες Δυνάμεις που έδινε τις περισσότερες ελπίδες για την πραγματοποίηση της εθνικής αποκατάστασης του νησιού. Παρόλο που οι Κύπριοι ήθελαν ένωση με την Ελλάδα, την οποία θεωρούσαν μητέρα πατρίδα, ένιωσαν ανακούφιση που μετατράπηκαν σε Άγγλους υπηκόους. Επειδή οι Άγγλοι δεν έκαναν αυτά που υποσχέθηκαν ο ενθουσιασμός των Κυπρίων γρήγορα εξαφανίστηκε. Αυτό που έκαναν ήταν να στείλουν πολλούς νέους από την Αγγλία να εγκατασταθούν στην Κύπρο. Επί Τουρκοκρατίας τα χωριά διοικούσε Μουδίρης με λίγους υπαλλήλους, παίρνοντας χαμηλό μισθό. Αντίθετα η πολυπρόσωπη διοίκηση όμως των Άγγλων, παρόλο που δεν επιτελεί καθόλου έργο, είναι υψηλόμισθη. Η κυβέρνηση των Άγγλων έφερε σε τέτοιο σημείο τους Κύπριους, έτσι ώστε να προτιμούν τους Τούρκους.[55]

Η διοίκηση μπορεί να άλλαξε και να πέρασε στα χέρια των Άγγλων, αλλά όμως διατηρήθηκαν η σκληρότητα και η φορολογία, την οποία έπρεπε να πληρώνει η Αγγλία στην Τουρκία. Η Αγγλία δεν μπορεί να πράξει κάτι χωρίς τη συγκατάθεση των Τούρκων. Στο δημόσιο τομέα για παράδειγμα στα συμβούλια των δημαρχείων παρατηρήθηκαν αδικίες. Στην πορεία, οι Άγγλοι υπάλληλοι φέρονταν πιο λογικά και χωρίς αυστηρότητα, οι αδικίες μειώθηκαν. Οι Κύπριοι όμως περίμεναν καλύτερα μέτρα από τους Άγγλους. Πίστευαν ότι το κλίμα της Κύπρου επηρέασε τους Άγγλους και τους έκανε πιο αγενείς.[56]

Πολλοί Άγγλοι που είχαν ανώτατη θέση βιαιοπράγησαν εναντίον Κυπρίων, είτε ιερέων είτε απλών πολιτών. Για παράδειγμα ο διοικητής της Αμμοχώστου Ίγκλις έκοψε τα γένια ενός Ελληνοκύπριου ιερέα, η συγγραφέας των μύθων Our home in Cyprus χαστούκισε κάποιο από τη Χίο, ενώ ο σύζυγος της ο λοχαγός Στέφενσον, που ήταν διοικητής της Κερύνειας κτυπούσε χωρίς οίκτο χωρικό, ο Ταγματάρχης Φίσσερ μαστίγωσε ένα Ελληνοκύπριο υπάλληλο του

[54] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 25 Αυγούστου 1888. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 21 Ιουλίου 1888
[55] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 26 Σεπτεμβρίου 1890. *Στασίνος,* Λάρνακα,8 Δεκεμβρίου 1883
[56] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 11 Φεβρουαρίου 1882

τυπογραφείου ενώ ήταν παρών ένας αστυνομικός, ο κύριος Σίγγλερ ιδιαίτερος γραμματέας του Αρμοστή γρονθοκόπησε Ελληνοκύπριο ιερέα. Η Αγγλία έπρεπε να είναι προσεκτική με αυτούς που έστελνε στην Κύπρο, να συγκρατεί τις ορμές τους αν δεν ήθελε να χαθεί το γόητρο που είχε στην Ανατολή. Αυτοί είναι οι πολιτισμένοι άνθρωποι που ήρθαν να εκπολιτίσουν τους απολίτιστους Ανατολίτες. Κανένα δικαίωμα δεν έχουν να χαστουκίζουν άλλους ανθρώπους.. [57]

Οι Κύπριοι εξέφρασαν τα παράπονα τους προς την αγγλική κυβέρνηση. Το παράπονο τους είναι ότι οι Κύπριοι ήλπιζαν πολλά από τους Άγγλους, εντούτοις όμως οι ελπίδες τους διαψεύσθηκαν. Αν και ο φόρος ήταν υπερβολικός, εντούτοις όμως δεν πραγματοποιούνταν έργα για την ωφέλεια του λαού. Τα οικονομικά του νησιού δεν ήταν ανάλογα με τους πόρους και τις ανάγκες του νησιού. Πραγματοποιήθηκαν έργα που ήταν δευτερεύουσας σημασίας, ενώ τα ουσιώδη αμελήθηκαν. Η γεωργία και η βιομηχανία του τόπου δεν προστατεύονται καθόλου. Οι Κύπριοι βλέποντας ότι αιτία του κακού είναι οι Άγγλοι, παραπονέθηκαν στην αγγλική κυβέρνηση και παρακάλεσαν να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Οι χωρικοί διαφόρων επαγγελμάτων και ειδικά γεωργοί έκλαιγαν τη μοίρα τους. Τα γραφεία της κυβέρνησης έλαβαν πολλές αιτήσεις για διευκόλυνση και υποστήριξη. Η αγγλική εφημερία Γλαυξ θεωρεί αχάριστους τους Κύπριος και αγνώμονες.[58]

Οι Άγγλοι δεν παραδέχονταν ότι οι Κύπριοι ήταν δυστυχισμένοι αφού όπως έλεγαν έχουν σπίτι να μείνουν και ρούχα να φορέσουν. Όπως είπαν δεν άκουσαν να πεθάνει κάποιος στην Κύπρο από την πείνα. Όταν ζητήσαν μάλιστα από διοικητή κάποιας επαρχίας να εξετάσει κατά πόσο υπάρχει δυστυχία στην επαρχία του έμαθε για κάποιο χωριό τριάντα κατοίκων, ότι μόνο δέκα κάτοικοι μπορούν να περάσουν το χρόνο ενώ οι άλλοι είκοσι δεν έχουν να φάνε. Τότε είπε ότι οι δέκα θα συντηρούν και τους άλλους. Αντί να δείξουν κατανόηση στον πόνο και στη δυστυχία του άλλου, να λάβουν μέτρα για ανακούφιση τους οι Άγγλοι ενδιαφέρονται μόνο πως θα μαζέψουν λεφτά και να περνούν αυτοί καλά. Ενώ, αν έδειχναν ένα ανθρώπινο πρόσωπο οι Κύπριοι θα είχαν άλλη εικόνα γι' αυτούς.[59]

Αν όμως σύμφωνα με την εφημερίδα Αλήθεια, την Κύπρο διοικούσε η Ρωσία ή η Γαλλία, το νησί δε θα έφτανε σε αυτή την κατάσταση που έφτασε την περίοδο της Αγγλοκρατίας. Στόχος

[57] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 25 Ιουλίου 1885
[58]*Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 13 Ιανουαρίου 1890. *Στασίνος,* Λάρνακα, 8 Δεκεμβρίου 1883. *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 31 Ιουλίου 1885
[59] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 1 Αυγούστου 1887. *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 21 Νοεμβρίου 1887

των Άγγλων πάντα είναι να πλουτίσουν. Οι Άγγλοι φαίρονταν αλαζονικά και υποτιμητικά προς τους Έλληνες, τους Τούρκους και τους Άραβες. Οι υποταγμένοι λαοί καταλάβαιναν τη στάση αυτή των Άγγλων και την παρουσία των Άγγλων τη θεωρούσαν υποτίμηση προς το πρόσωπο τους. Οι Ιταλοί, οι Γάλλοι και οι Ρώσοι απέφευγαν να κατακτούν περιοχές που είχαν οι Άγγλοι. Θα τους προξενούσε πολλή ζημιά η έλλειψη γνώσεων και δεξιοτήτων των κατοίκων αυτών των περιοχών. Οι Άγγλοι δεν ενδιαφέρονταν για τις ανάγκες των κατακτημένων περιοχών, ενώ φαίρονταν με βίαιο και σκληρό τρόπο.[60]

Η εφημερίδα Στασίνος κάνει την εξής ερώτηση σε άρθρο. Διερωτάται ως πότε θα ανέχονται οι Άγγλοι τις κατηγορίες του τύπου, τα παράπονα των κατοίκων για τη δυσκολία στην αντιμετώπιση των οικονομικών τους προβλημάτων εξαιτίας του φόρου υποτελείας; Ακόμα τονίζει ότι η κατάσταση της Κύπρου είναι αφόρητη και ότι ακόμα δεν έγινε κατανοητός ο λόγος που οι Άγγλοι κατέλαβαν την Κύπρο. Αν κατέχει την Κύπρο για πολιτικούς λόγους αδιαφορώντας για την ανάπτυξη του τόπου, να εισπράττει το φόρο υποτελείας και να διοικεί την Κύπρο με τους λίγους Άγγλους υπαλλήλους, τότε οι Κύπριοι θα πρέπει να θρηνούν την τύχη τους.[61]

Πολιτική

Όταν έγινε γνωστό στην Κύπρο ότι ο λαός είχε συνταγματικό δικαίωμα, οι Κύπριοι χάρηκαν πολύ και πίστευαν ότι τέθηκαν τα θεμέλια της ευνομίας, της τάξεως και της ευτυχίας του νησιού. Κάποιοι που ήταν πιο διορατικοί γελούσαν και κοροϊδεύανε τις σκέψεις που έκαναν μερικοί. Η κυπριακή βουλή απαρτιζόταν από εννέα Ελληνοκύπριους, τρεις Τουρκοκύπριους και έξι Άγγλους. Οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι ήταν τόσοι γιατί λήφθηκε υπόψη η αναλογία του πληθυσμού. Αλλά οι Άγγλοι όμως γιατί έπρεπε να είναι τόσοι πολλοί; Το αποτέλεσμα ήταν οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι να συνεννοούνται για να παρακαλούν για κανένα βοηθητικό μέτρο για τους κατοίκους. Σύμφωνα με την εφημερίδα Σάλπιγξ σκοπός της Βουλής ήταν να φαίνεται στο εξωτερικό ότι η Αγγλία έδωσε Βουλή και δικαιώματα στους Κύπριους και στην Κύπρο να χαρεί ο λαός που έχει αποκτήσει δικαιώματα με τα άτομα που τον εκπροσωπούν.

[60] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 6 Σεπτεμβρίου 1884
[61] *Στασίνος,* Λάρνακα, 3 Οκτωβρίου 1885

Σκοπός επίσης της Βουλής ήταν να δείξουν την εικόνα ότι η Κύπρος άρχισε να ακμάζει για να μειωθούν οι άσχημες εντυπώσεις των νησιωτών. Η εφημερίδα χαρακτηρίζει τις συνεδριάσεις παραστάσεις δράματος και κωμωδίας.[62]

Οι αντιπρόσωποι του λαού συζητούσαν, φώναζαν για να εκφράσουν τις απόψεις τους αλλά στο τέλος ακούγανε ότι άδικα φωνάζουν και αγωνιούν αφού η τροποποίηση δεν είναι αποδεκτή ή ότι το ψήφισμα τους απορρίπτεται. Αγανακτισμένοι, αλλά και με την πεποίθηση ότι χρησιμοποίησαν το καθήκον που είχαν, δηλαδή τη συζήτηση και τις φωνές, καβαλούσανε τα άλογα τους να πάνε σπίτι τους. Η ελευθερία και η δύναμη που είχαν είναι ελάχιστη. Αν είχαν περισσότερη εξουσία θα πραγματοποιούνταν πολλά ωφέλιμα πράγματα για το νησί. Διακρίνονταν για τη φιλοπατρία, το ζήλο και τη δίψα που είχαν για πρόοδο. Παίρνονται αποφάσεις για ασήμαντα πράγματα, αλλά όμως με την παρουσία τους αποσείρονταν ή αποκρούονταν άλλα πολλά ανώφελα. Ο λαός όμως παραπονέθηκε ότι οι αντιπρόσωποι δεν είναι ικανοί και δεν κάνουν τίποτε.[63]

Η ψήφος των Κυπρίων δεν είχε καμιά αξία αφού οι Άγγλοι την παραφρονούσαν και αυτά που πραγματοποιούνταν ήταν για να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα της Αγγλίας. Στη βουλή οι Άγγλοι λαμβάνουν μέτρα ενάντια στις απαιτήσεις του κυπριακού λαού. Οι τοποθετήσεις των Άγγλων αντικρούονται σε αυτές των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων αλλά πάντα γίνονται οι προτάσεις των Άγγλων, αγνοώντας τους βουλευτές των δύο κοινοτήτων.[64]

Δικαιοσύνη

Από το 1878 που κατέλαβαν οι Άγγλοι την Κύπρο μέχρι το 1883 επειδή στις εκτελέσεις αποφάσεων των δικαστηρίων που είχαν να κάνουν με πολιτικές αγωγές αναμιγνύονταν είτε άμεσα είτε έμμεσα οι διοικητικές αρχές, υπήρχε σύγχυση όσον αφορά το δικαίωμα της εισαγωγής αναφορών μέσω σημειώσεων. Μόνο οι διοικητές μπορούσαν να διατάξουν την εκτέλεση ή μη εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων με αποτέλεσμα η δικαιοσύνη να παρεμποδίζεται. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να γίνονται παράπονα και να επικρατεί σύγχυση. Το

[62] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 27 Φεβρουαρίου 1885. *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 26 Μαΐου 1890
[63] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 26 Μαΐου 1890. *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 24 Νοεμβρίου 1886
[64] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 9 Ιουνίου 1883

1883 γίνονται διαφοροποιήσεις στο δικαστικό σύστημα και τη διεύθυνση ανέλαβαν Άγγλοι πρόεδροι. Το 1885 εισάγεται ο θεσμός των πολιτικών αγωγών, οποίος υποδιαιρείται σε δέκα κεφάλαια. Αν και νομικά, θεωρείται καλά οργανωμένος, εντούτοις είναι δύσκολο να εφαρμοστεί εξαιτίας των πολλών διατυπώσεων. Για να διορθωθούν τα πράγματα πρέπει ο νόμος να τροποποιηθεί και να σταματήσει τελείως η επέμβαση της αστυνομίας και του διοικητού. Όσο επεμβαίνει ο εισαγγελέας και η αστυνομία στην εκτέλεση των αποφάσεων επικρατεί σύγχυση και η δικαιοσύνη παρεμποδίζεται. [65]

Οι αποφάσεις των δικαστηρίων την εποχή εκείνη μπορούν να χαρακτηριστούν εξωφρενικές. Για παράδειγμα στη Λευκωσία το Μάρτιο του 1888 κάποιος Άγγλος, ο οποίος κατείχε υψηλή θέση επιτέθηκε με σκληρότητα, σε αγορά που είχε πολύ κόσμο, μαστίγωσε ένα παιδί, επειδή το παιδί έσπρωξε με το πόδι του το σκύλο του Άγγλου να ουρήσει στα λαχανικά που βρίσκονταν στην αγορά. Το παιδί αφού μαστιγώθηκε τέσσερις με πέντε φορές έτρεξε σε κάποιο κατάστημα και έτσι κατάφερε να γλιτώσει και από άλλα μαστιγώματα. Το παιδί μήνυσε τον Άγγλο και στις 12 Μαρτίου έγινε δίκη. Η απόφαση του δικαστηρίου ήταν να πληρώσει ο Άγγλος μόνο δύο σελίνια πρόστιμο γιατί τα λαχανικά αυτά που ράντισε ο σκύλος δεν ανήκαν στον Άγγλο και έτσι δεν είχε το δικαίωμα να μαστιγώσει το παιδί.

Την περίοδο αυτή υπήρξε και το πρόβλημα κατάσχεσης γης και της ατιμωρησίας. Ένα παράδειγμα είναι το εξής: κάποιος χωρικός είχε γη στις Πλάτρες και κάποιος κ. Λετς, Άγγλος ξενοδόχος, κατάσχεσε παράνομα το μεγαλύτερο κομμάτι γης του χωρικού. Ο χωρικός έκανε αγωγή εναντίον του Άγγλου, καταφέρνοντας να αποδείξει μέσω μαρτυριών ότι ο Άγγλος κατάσχεσε τη γη του χωρίς χρήματα καταστρέφοντας του μάλιστα το αυλάκι που μετέφερε νερό και πότιζε τη μεγαλύτερη έκταση της γης. Ο κ. Λετς έκοψε τα περισσότερα ελαιόδεντρα και έβαλε το άλογο του να βόσκει εκεί στο αμπέλι καταστρέφοντας το τόσο αυτό όσο και την περίφραξη του. Παρ' όλες τις αποδείξεις και τις μαρτυρίες που είχε ο χωρικός το δικαστήριο δεν έκανε τίποτα εναντίον του ξενοδόχου. Απ' ότι φαίνεται σε αυτή την περίπτωση και στην περίπτωση της πιο πάνω παραγράφου, τα κυπριακά δικαστήρια μπορούν να χαρακτηριστούν ότι φέρονται με πλήρη επιείκεια στους Άγγλους που βρίσκονται στην Κύπρο και παραβλέπουν τα παραπτώματα τους.[66]

[65] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 4 Σεπτεμβρίου 1886
[66] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 11 Μαρτίου 1882

Μια άλλη απόφαση δικαστηρίου που μπορεί να θεωρηθεί απαράδεκτη είναι και η επόμενη. Το επαρχιακό δικαστήριο της Αμμοχώστου καταδίκασε σε φυλάκιση έξι μηνών κάποια χήρα, μητέρα δύο ανήλικων ορφανών παιδιών, γιατί χαστούκισε κάποιο φοροεισπράκτορα. Ρώτησε κανένας εκείνη τη γυναίκα σε τι απελπιστική κατάσταση βρισκόταν για να κάνει τέτοια χειρονομία; Πρέπει να σημειωθεί ότι ο συγκεκριμένος φοροεισπράκτορας ήταν η δεύτερη φορά που ραπίσθηκε στην επαρχεία Αμμοχώστου.[67]

Η κατάσταση της δημόσιας ασφάλειας μπορεί να χαρακτηριστεί ως απαράδεκτη. Συμμορίες ληστών περνώντας απ' όλη την Κύπρο, κλέβουν, αρπάζουν και δολοφονούν. Οι κάτοικοι φρόντισαν όσο μπορούσαν να διαφυλάξουν τους εαυτούς τους. Και στις πόλεις και στα χωριά η ασφάλεια δεν είναι μεγάλη. Τις περισσότερες φορές οι κλοπές και οι φόνοι δεν τιμωρούνται. Βαρύτατες ποινές η αστυνομία βάζει σε αυτούς που διαπράττουν αδικήματα ασήμαντα. Οι άνθρωποι ζουν στην καταπίεση, ενώ τα ζώα προστατεύονται. Για παράδειγμα αν κάποιος χωρικός φορτώσει περισσότερο απ' ότι πρέπει το άλογο ή το γαϊδούρι του, του επιβάλλεται βαρύ πρόστιμο.[68]

Γίνονται παράπονα ότι παρόλο που η κλεψιά στη Λεμεσό κατάντησε μάστιγα οι χωροφύλακες σαν φύλακες της ησυχίας, της τάξης και της φύλαξης των περιουσιών δεν ενδιαφέρονται καθόλου, ενώ κατάντησαν να είναι κηφήνες, αφού περνούν το χρόνο τους στα στρατιωτικά γυμνάσια και γυρνώντας την πόλη που είναι υπεύθυνοι επιδεικνύοντας τα καινούργια τους ρούχα και παπούτσια. Έγιναν πολλές κλεψιές σε καταστήματα χωρίς να ενδιαφέρονται. Το μόνο που έκανε η αστυνομία ήταν να αποφασίσει ότι θα ληφθούν σύντομα μέτρα. Ήδη πάνε στα καταστήματα που βρίσκονται κοντά στη θάλασσα να βάλουν θυρίδες. Η εφημερίδα ειρωνικά γράφει ότι η αστυνομία ξέχασε να προτρέψει τους καταστηματάρχες να περιφράξουν τους τοίχους και τις στέγες των καταστημάτων τους με σιδερένιο θώρακα για να μην μπορούν να τους τρυπήσουν οι κλέφτες. Πρέπει να σημειωθεί ότι καταστήματα που λειτουργούν κοντά στα Τελωνεία υπάρχουν φύλακες, ενώ κοντά στο δικαστήριο χωροφύλακες. Παρατηρήθηκε στη Λεμεσό ότι οι περισσότερες κλοπές γίνονται εκεί που είναι υπεύθυνοι οι αστυνομικοί, ενώ εκεί

[67] *Στασίνος,* Λάρνακα, 4 Ιανουαρίου 1886
[68] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 26 Σεπτεμβρίου 1890

που είναι υπεύθυνοι οι φύλακες του Δημαρχείου δεν συμβαίνει οτιδήποτε. Γιατί εκεί που υπάρχουν φύλακες δεν γίνεται το παραμικρό;[69]

Υγεία

Οι περισσότεροι δρόμοι δεν είναι φτιαγμένοι και σχεδόν παντού τα μέσα που χρειάζονται οι άνθρωποι για τη μετακίνηση τους είναι γαϊδούρια και άλογα. Για αυτούς που μένουν σε χωριά είναι δύσκολο να διανύσουν τόσο μεγάλες αποστάσεις, να πάνε στα νοσοκομεία. Αυτοί που έχουν συμπτώματα σοβαρής ασθένειας δεν γίνονται δεκτοί. Αυτοί που έχουν ελαφρές ασθένειες δεν μπορούν λόγω χρόνου και χρημάτων να πάνε στο κυβερνητικό φαρμακείο στην πρωτεύουσα. Κυπριακή εταιρία στο Λονδίνο προσφέρθηκε να οργανώσει σύστημα κατά το οποίο θα υπάρχει κινητό φαρμακείο και θα περιοδεύει τα χωριά. Μαζί με τα κινητά νοσοκομεία θα μπορούν να θεραπεύουν τους οδοιπόρους. Όταν κάποιος γιατρός κάνει περιοδεία στην πόλη του πολλοί ασθενείς πάνε για να ρωτήσουν τη γνώμη του και να ζητήσουν συμβουλές. Οι κυβερνητικοί γιατροί όμως χρειάζεται να βρίσκονται στις πόλεις εκεί που βρίσκεται η αστυνομία, οι δημόσιοι υπάλληλοι. Οι γιατροί αυτοί ελάχιστες φορές μπορούν να δουλέψουν σε περιοδείες.[70]

Η κυπριακή εταιρία που αναφέρθηκε ανωτέρω είναι διατεθειμένη να υποστηρίξει τα νοσοκομεία της Κύπρου. Μάλιστα έχει υπόψη να οικοδομήσει νοσοκομείο λεπρών, φορητά φαρμακεία και φορεία για να επωφελούνται όλοι οι Κύπριοι ανεξαρτήτως θρησκείας και φυλής. Τονίστηκε η ανάγκη να έρθουν στην Κύπρο Αγγλίδες νοσοκόμες με εμπειρία για να εκπαιδεύσουν ντόπιους νοσοκόμους ειδικά στη φροντίδα γυναικών. Η ιατρική φροντίδα στις γυναίκες κρίνεται περισσότερο ελλιπής. Καταλαβαίνουμε ότι αφού η αγγλική κυβέρνηση δεν ενδιαφέρεται για την υγεία, βρέθηκε η εταιρία που δείχνει ενδιαφέρον για τους ανθρώπους χωρίς να λαμβάνει υπόψη την εθνικότητα ή τη θρησκεία των ασθενών.[71]

Το 1888 παρατηρήθηκε στη Λευκωσία η αρρώστια της μηνιγγίτιδας, αρρώστια η οποία είναι μεταδοτική. Εξαπλώνεται πολύ γρήγορα εκεί που μαζεύονται πολλά άτομα και που υπάρχουν

[69] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 11 Μαρτίου 1882
[70] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 24 Αυγούστου 1889
[71] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 13 Ιουλίου 1889

ακαθαρσίες. Η κυβέρνηση όμως δεν έλαβε κανένα μέτρο για να εξαλειφθεί η επικίνδυνη αυτή ασθένεια. Πρέπει κάποιος να λάβει υπόψη ότι όταν μια περιοχή προσβληθεί από αρρώστια κάποιου ζώου η κυβέρνηση φροντίζει έτσι ώστε τα ζώα της περιοχής εκείνης να απαγορεύεται να εξέλθουν ή να εισέλθουν από τη συγκεκριμένη περιοχή. Ο κόσμος διερωτάται γιατί η αγγλική κυβέρνηση δείχνει τόση φροντίδα για τα ζώα και αδιαφορία για τους ανθρώπους. Αυτό μπορεί να συμβαίνει γιατί ο καθαρισμός των πόλεων είναι αρμοδιότητα των δημαρχείων. Τα δημαρχεία όμως και ειδικά αυτό της πρωτεύουσας δεν βρήκαν καμιά υποστήριξη από την κυβέρνηση για να μπορούν να λάβουν δραστικά μέτρα για την καθαριότητα της πόλης τους. [72]

Ένα παράδειγμα που η οικονομική κατάσταση κάποιου ασθενή παίζει ρόλο στη θεραπεία του. Κάποιος ασθενής πήγε σε κάποιο γιατρό να του δώσει τη γνωμάτευση του ως γιατρός για την ασθένειά του, γιατί η όψη του έμοιαζε με σκελετό. Ο γιατρός του είπε ότι δεν μπορούσε να τον βοηθήσει και ότι του απομένουν το πολύ οκτώ μέρες ζωής. Ο ασθενής προσπαθώντας να φύγει από το γραφείο του γιατρού με τη βοήθεια του υπηρέτη του, ο γιατρός τον ρωτά αν είναι πλούσιος. Ο ασθενής του λέει πολυεκατομμυριούχος. Ο γιατρός του είπε να πάει στη Νίκαια για θεραπεία.[73]

Δημόσια έργα

Κάποιος που επισκεπτόταν την Κύπρο καταλάβαινε ότι δεν υπάρχει ανάπτυξη. Αμάξια δεν υπήρχαν στους δρόμους, τα ατμόπλοια φτάνουν στην Κύπρο σπάνια, ενώ ξενοδοχείο μόνο στη Λάρνακα κτίστηκε. Για αυτούς που ήθελαν ήπιο ή θερμό κλίμα η Κύπρος θα ήταν ένας εξαιρετικός προορισμός. Το πρόβλημα που υπήρχε στην Κύπρο είναι η έλλειψη χρημάτων. Το περίσσεμα των προσόδων αντί να διατεθεί σε δημόσια έργα, η Αγγλία το διαθέτει για την πληρωμή του τουρκικού χρέους. Οι κάτοικοι του νησιού πληρώνουν περισσότερους φόρους απ' ότι πρέπει αλλά παρατηρείται παντελή έλλειψη μέσων συγκοινωνίας μεταξύ της Κύπρου και του υπόλοιπου κόσμου, καθώς επίσης έλλειψη και σε διάφορα σημεία της Κύπρου, κάτι που δυσκολεύει την άφιξη ξένων κεφαλαίων στην Κύπρο.[74]

[72] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 13 Φεβρουαρίου 1888
[73] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 23 Ιουνίου 1888
[74] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 3 Μαρτίου 1888

Η πρόοδος που πίστευαν οι Κύπριοι ότι θα έφερναν οι Άγγλοι δεν ήρθε ποτέ. Ο δρόμος που οδηγούσε από τη Λάρνακα στη Λευκωσία ήταν ο πιο καλοδιατηρημένος, ενώ στα νοτιοανατολικά παράλια άρχισαν κάπως να βελτιώνονται. Ενώ άλλοι δρόμοι που είναι πολυσύχναστοι, όπως για παράδειγμα ο δρόμος Λαπήθου Λευκωσίας ή που άρχισαν να επισκευάζονται και έμειναν ημιτελείς ή δεν φτιάχτηκαν καθόλου. Κάποιοι δρόμοι πάλι άρχισαν να κατασκευάζονται μετά από εθελοντική εργασία κάποιων. Η κυβέρνηση όμως δεν ενδιαφέρθηκε. Οι Άγγλοι έδειξαν μεγαλύτερη φροντίδα για τις αρχαιότητες. Για κτίσιμο νέων κτιρίων, συνοικισμών, δεν έγιναν πολλές ενέργειες, όπως επίσης για υδραγωγείο, για αποξήρανση υγρότοπων.[75]

Η αγγλική κυβέρνηση χρησιμοποίησε τα λεφτά που πήρε από τους φόρους των Κυπρίων, τα οποία όπως αναφέρει η εφημερίδα Σάλπιγξ είναι βγαλμένα από το αίμα των Κυπρίων, για δική της χρήση χωρίς να πραγματοποιεί τις υποσχέσεις που έδωσε στους Κύπριους ότι θα βάλει φώτα στην Κύπρο και θα κάνει και άλλα έργα. Άγγλοι και Γάλλοι παίρνοντας τα λεφτά για το δάνειο της Τουρκίας 'πίνουν' το αίμα των Κυπρίων χωρίς να σεβαστούν τους κόπους και τις ανάγκες τους. Οι Κύπριοι κάνουν παράπονα ότι τόσα λεφτά που παίρνουν οι Άγγλοι από τους φόρους δεν μπορούν να φέρουν το ηλεκτρικό ρεύμα στην Κύπρο;[76]

Οι Μουσουλμάνοι του νησιού μαζεύτηκαν στο τζαμί της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία και έγραψαν επιστολή διαμαρτυρίας στην αγγλική κυβέρνηση. Τονίζουν ότι προηγήθηκε σύναξη των χριστιανών, οι οποίοι αφού εξέφρασαν τα παράπονα τους αποφάσισαν να λάβουν μέτρα κατά της φτώχειας και των αναγκών που υπάρχουν στην Κύπρο. Παραπονέθηκαν ότι οι Άγγλοι εμποδίζουν την ανάπτυξη του νησιού. Από τον καιρό που κατέλαβαν οι Άγγλοι την Κύπρο δεν έκαναν κανένα έργο που να βοηθήσει στην ευημερία του νησιού. Ακόμα αναφέρουν ότι το μόνο που πραγματοποιήθηκε από τους Άγγλους ήταν η αύξηση των φόρων με αποτέλεσμα να καταστραφεί το εμπόριο του τόπου, ενώ θα μπορούσαν να καθαρίσουν τα λιμάνια, να ανοίξουν δρόμους, να λάβουν μέτρα για την παιδεία, να επεκτείνουν το εμπόριο, να ιδρύσουν αγροτική τράπεζα. Οι Άγγλοι υπάλληλοι είδαν τα βουνά της Κύπρου σαν μέρη ψυχαγωγίας έφτιαξαν ασυνήθιστα ιδρύματα χρησιμοποιώντας τα εισοδήματα του νησιού. Μετά τις τελευταίες

[75] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 6 Σεπτεμβρίου 1884
[76] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 6 Οκτωμβρίου 1890

εξελίξεις πολλοί μουσουλμάνοι και χριστιανοί αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν, ενώ όσοι παρέμειναν Κύπρο ζήτησαν τη βοήθεια της Ευρώπης.[77]

Γεωργία

Οι Κύπριοι αναρωτιούνται ποιες ενέργειες έκαναν οι Άγγλοι για την ανάπτυξη της γεωργίας. Τόσα λεφτά σπαταλούνται κάθε χρόνο για έργα που δεν είναι χρήσιμα. Ο λαός προτιμά αυτά τα λεφτά να χρησιμοποιηθούν στην κατασκευή δεξαμενών και πηγαδιών μιας και κάθε χρόνο ο τόπος υποφέρει από την ανομβρία. Δεν έκαναν τίποτα για την ενίσχυση της καπνοκαλλιέργειας, την αμπελουργία, τη δενδροφύτεψη και για άλλα τα οποία αποτελούν τη βάση της ευημερίας του λαού. Δεν έκαναν και ούτε θα κάνουν. [78]

Η Κύπρος διακρίνεται από την αρχαιότητα για την ευφορία του εδάφους του και την απόδοση καρπών. Στην αρχαιότητα η Κύπρος είχε τη φήμη ότι καλλιεργούσε άριστης ποιότητας καρπούς και λαχανικά. Τα κυριότερα προϊόντα που καλλιεργούσαν οι γεωργοί την περίοδο της Αγγλοκρατίας είναι το βαμβάκι, το σταφύλι, το μετάξι και οι καρποί και έκαναν εξαγωγή καλαμποκιού, χαρουπιού και κριθαριού. Η γη είναι σαν να καλεί τους αγρότες και να τους λέει να την οργώσουν. Χρειάζεται όμως κεφάλαιο και άνδρες που να έχουν σχέση με το εμπόριο. Οι πεδιάδες της Κύπρου ήταν κατά το ήμισυ ακαλλιέργητες, πολύ σπάνια οργωνόταν καινούργιος αγρός. Έπρεπε όμως να μεριμνήσει η αγγλική κυβέρνηση να αποθηκευτεί νερό για να χρησιμοποιηθεί για την άρδευση. Όταν διοικούσαν οι Τούρκοι, το νησί πτώχευσε. Και η αγγλική κυβέρνηση το μόνο που έκανε ήταν να εξαλείψει τις ακρίδες και να δίνει τα έσοδα της στην Τουρκία. Θα μπορούσε η αγγλική κυβέρνηση να δώσει έστω και μια φορά το κεφάλαιο του φόρου υποτελείας για να πραγματοποιηθεί δάνειο. Με το να επιβαρύνεται το νησί κανένα δεν είναι κερδισμένος, ενώ αν κάποια στιγμή ανακουφιστεί από φόρους θα απέδιδε με τα λίγα περισσότερα.[79]

Το έργο της αναδάσωσης από την αγγλική κυβέρνηση κυλούσε πολύ αργά. Αν όμως αυτός που φύτευε κάποιο δέντρο έπαιρνε κάποια αμοιβή από την κυβέρνηση, όπως έκανε η Ενετία, το έργο

[77] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα,10 Μαρτίου 1888
[78] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 21 Ιουλίου 1888
[79] *Κύπρος,* Λάρνακα 8 Μαρτίου 1890. *Αλήθεια,* Λεμεσός, 6 Σεπτεμβρίου 1884

αυτό θα τέλειωνε γρηγορότερα. Θα μπορούσαν τα πρόστιμα των Κυπρίων να ξεπληρωθούν με τη φύτεψη κάποιου αριθμού δέντρων. Τα καρποφόρα δέντρα πολλαπλασιάζονται πολύ εύκολα και σε λίγο χρονικό διάστημα μπορούν να προσφέρουν κέρδος. [80]

Η Φωνή της Κύπρου σε άρθρο της στις 22 Αυγούστου 1885, αναφέρεται στην καλλιέργεια του βαμβακιού, αλλά πιστεύω ότι το συγκεκριμένο παράδειγμα αντιπροσωπεύει την καλλιέργεια όλων των γεωργικών προϊόντων. Όταν κάποια χρονιά η σοδιά πάει καλά όταν κοντεύει η περίοδος της συγκομιδής υπάρχει ο φόβος της αποδεκάτισης. Ο γεωργός, όταν οι Άγγλοι κατέλαβαν την Κύπρο, δεν μπορούσε να μαζεύει λίγο λίγο το βαμβάκι μέχρι να περάσει ο εκτιμητής και να εκτιμήσει προφητικά πόσος θα είναι ο καρπός. Όταν έφευγε ο εκτιμητής ο γεωργός άρχιζε αμέσως να μαζεύει το βαμβάκι του φοβούμενος κάποια αλλαγή του καιρού, κλοπή, ή και φθορά από τα ζώα. Για να μαζευτεί γρήγορα το βαμβάκι δίνονται μεγαλύτερα ημερομίσθια και η ποιότητα του βαμβακιού καταστρέφεται με το βίαιο μάζεμα, ενώ χρειάζεται φροντίδα και προσοχή για να μαζευτεί. Αν ο γεωργός μπορούσε να μαζεύει σταδιακά και σιγά σιγά δε θα χρειαζόταν να πληρώνει περισσότερα χρήματα για να τον βοηθήσουν να το μαζέψει γρήγορα, αλλά θα τον βοηθούσε η οικογένεια του σιγά σιγά και έτσι δε θα χαλούσε η ποιότητα του βαμβακιού. Η κυβέρνηση όφειλε να λάβει υπόψη και το συμφέρον των γεωργών και να βρει μια λύση γιατί έτσι είχαν πολλή ζημιά.[81]

Χωρίς την ίδρυση της Γεωργικής Τράπεζας, η κυπριακή γεωργία δεν θα έκανε βήματα ανάπτυξης. Τη θέση της κατείχε η τοκογλυφία, η οποία έφτασε σε πολύ ψηλά αδικίας. Η Γεωργική Τράπεζα ήταν κάτι μη εφαρμόσιμο για τους Κύπριους, αφού η κυβέρνηση δεν αποφάσιζε να βοηθήσει. Όσοι πίστευαν ότι οι κάποιος ιδιώτης θα βοηθούσε τους αγρότες, περίμεναν μάταια. Δεν υπήρχε πνεύμα συνεταιρισμού, γιατί ήταν λίγοι αυτοί που είχαν κεφάλαια και αυτοί θεωρούσαν πιο αποτελεσματικό να τα χειρίζονται οι ίδιοι. Αν κατάφερνε να ιδρυθεί η Γεωργική Τράπεζα με τη βοήθεια και της κυβέρνησης έστω και με μικρά κεφάλαια στην αρχή, μέσα σε δέκα χρόνια το ξηρό και άνυδρο νησί θα μετατρεπόταν σε ένα από τα πιο ανεπτυγμένα νησιά. [82]

[80] *Κύπρος,* Λάρνακα 8 Μαρτίου 1890
[81] *Φωνή της Κύπρου*, Λάρνακα, 22 Αυγούστου 1885
[82] *Φωνή της Κύπρου*, Λάρνακα, 31 Ιουλίου 1886

Από τους φόρους πολύ πλήρωναν οι Κύπριοι, σύμφωνα με την εφημερίδα Σάλπιγξ, ο φόρος που πλήρωναν οι αμπελουργοί, ο λεγόμενος ζινζιρίες, ήταν ο πιο άδικος. Κατά την Τουρκοκρατία ο φόρος αυτός γινόταν στην τιμή των σταφυλιών και όχι του κρασιού, σε αντίθεση με την Αγγλοκρατία που γινόταν στην τιμή του κρασιού. Οι Τούρκοι την βιομηχανία κατασκευής οίνου ήθελαν να τη φορτώσουν με φόρους, μιας και πίστευαν στο κοράνι. Οι Άγγλοι όμως γιατί δεν θέλουν την ανάπτυξη της βιομηχανίας αυτής; Ποια κυβέρνηση χριστιανική μαζεύει το συγκεκριμένο φόρο; Η οινοποιία αποτελούσε τη μοναδική βιομηχανία στο νησί και με την επιβάρυνση του φόρου αυτού αμπελουργοί και οινοποιοί βρίσκονται σε απελπιστική κατάσταση. Τα διοικητικά συμβούλια εκτιμούσαν με αδικία την ποσότητα του κρασιού κάθε οινοποιού. Η ποσότητα του κρασιού που έμενε κάποτε το ένα τρίτο, αλλά τις περισσότερες φορές το μισό και ήταν καιρός του να λήξει, ο αγοραστής αγόραζε ξύδι αλλά ο οινοποιός στο φόρο το πλήρωνε σαν κρασί.[83]

Όσοι έχουν αμπέλια πληρώνουν κτηματικό φόρο. Θα έπρεπε η δεκάτη στο κρασί να δίνεται σε περίπτωση εξαγωγής και έτσι να σταματήσουν τα βάσανα τόσο της κυβέρνησης, όσο και των κατασκευαστών. Να σταματήσουν οι υπάλληλοι της κυβέρνησης να πάνε από χωριό σε χωριό και από σπίτι σε σπίτι για να δουν αν οι αμπελουργοί δεν κατέγραψαν όλη την ποσότητα του κρασιού και άφησαν μπουκάλια χωρίς να τα σημειώσουν .[84]

Οικονομία

Φτάνοντας στην Κύπρο οι Άγγλοι η οικονομία ήταν σχετικά σε καλά επίπεδα. Αυτό που έκαναν ήταν να βάλουν βαριά και περισσότερη ως προς τους πόρους του νησιού φορολογία, η οποία πίεζε τους φτωχούς και τους πλούσιους, αυτούς που ζούσαν και στις πόλεις και στα χωριά. Η ασπλαχνία της κυβέρνησης οδήγησε το λαό σε οικονομική απελπισία. Το μόνο που τους ένοιαζε ήταν να εισπράξουν χρήματα για να μπορούν να πληρώνουν τους υψηλόμισθους Βρετανούς υπαλλήλους και τις υποχρεώσεις που είχαν στην Πύλη. Δεν τους ένοιαζε αν οι Κύπριοι πεινούσαν, αν δεν μπορούσαν να ζήσουν στη χώρα τους και αναγκάζονταν να

[83] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 27 Αυγούστου 1888
[84] Στο ίδιο.

ξενιτευτούν, αν αυτοί που μάζευαν τους φόρους πωλούσαν μέχρι και τα οικιακά σκεύη τους. Όσα λεφτά μάζευαν τα έδιναν στους φόρους.[85]

Αυτό που προσπαθούσαν να κάνουν οι Άγγλοι, το οποίο και τελικά το πέτυχαν, ήταν να αυξήσουν την εισαγωγή και ειδικά των αγγλικών προϊόντων. Αυτά που εισήγαγαν ήταν προϊόντα δευτερευούσης ανάγκης, προϊόντα πολυτελείας, τροφής και ποτών. Ενώ αντίθετα για την ντόπια παραγωγή δεν ενδιαφέρθηκαν σχεδόν καθόλου. Αν οι Άγγλοι ήθελαν να βοηθήσουν τους Κύπριους θα έπρεπε να λάμβαναν μέτρα που έτσι ώστε η εξαγωγή να είναι περισσότερη από την εισαγωγή. Με αυτό τον τρόπο έμπαιναν λεφτά στην Κύπρο, δεν θα έβγαιναν. [86]

Το αλάτι την περίοδο της Τουρκοκρατίας αποτελούσε σπουδαίο έσοδο, ενώ με την αγγλική διοίκηση δεν φέρνει καθόλου ή σχεδόν καθόλου έσοδα. Όπως και το εμπόριο μειώθηκε αισθητά, ενώ η φτώχεια αυξήθηκε σε σημείο που η Άγγλοι εισέπρατταν το φόρο της δεκάτης στην Πάφο σε είδος γιατί η πόλη αυτή έχει τους πιο φτωχούς ανθρώπους παγκοσμίως. Η εργασία τους μετά βίας επιφέρει το φαγητό της οικογένειας. Σε πόλεις και χωριά οι άνθρωποι ζουν σε πήλινες ή ξύλινες καλύβες που έχουν ένα ξύλινο τραπέζι που χρησιμοποιείται ως κρεβάτι, υδρία, εργαλεία και πολλές ακαθαρσίες. Η βρωμιά υπάρχει στα σπίτια τόσο των χριστιανών, όσο και των μουσουλμάνων. Οι περισσότεροι Άραβες που υπήρχαν στο νησί είχαν μικρά κτήματα και καλλιεργούσαν τη γη χρησιμοποιώντας λωρίδες γης σαν αρδευτικό μέσο. Η δεκάτη υπολογίζεται από ντόπιους τίμιους υπαλλήλους. Οι Κύπριοι έκαναν συνεχώς παράπονα που έπρεπε να πληρώσουν τη δεκάτη σε χρήμα. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας η δεκάτη πληρωνόταν σε είδος ενώ στην Αγγλοκρατία εισπραττόταν χρηματικά. Κατά την Αγγλοκρατία ο εισπράκτορας ήταν αυστηρός. Ο χωρικός είχε κάποια προθεσμία για να πληρώσει αλλά αν δεν είχε λεφτά να πληρώσει, κατέφευγε σε τοκογλύφους ή πωλούσε μέρος της σοδιάς εσπευσμένα. Αν κάποιος καθυστερούσε την πληρωμή, έπρεπε να πληρώσει πρόστιμο. [87]

Ο φόρος που πρέπει να πληρώσει η Αγγλία στην Τουρκία είναι ένας από τους λόγους δυστυχίας του νησιού. Αυτό το γνωρίζει τόσο ο λαός, όσο και η κυβέρνηση. Εάν η κυβέρνηση θέλει να προοδεύσει τι νησί, θα πρέπει να βρει τρόπο ούτως ώστε να διώξει το εμπόδιο αυτό. Αντ' αυτού χωρίς να νοιάζεται για τους Κύπριους η κυβέρνηση βάζει φόρο πάνω στο φόρο και

[85] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 21 Ιουλίου 1888. *Στασίνος* Λάρνακα, 8 Δεκεμβρίου 1883
[86] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 31 Ιουλίου 1886. *Στασίνος* Λάρνακα, 20Αυγούστου 1887
[87] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 6 Σεπτεμβρίου 1884. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 17 Αυγούστου 1889. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 7 Σεπτεμβρίου 1889. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 12 Δεκεμβρίου 1890

δεκάτη στη δεκάτη. Η έγνοια της Αγγλίας είναι το μάζεμα των φόρων, βάζοντας σε δεύτερη μοίρα τη γεωργία, τη βιομηχανία και το εμπόριο και προσθέτοντας εμπόδια προσπαθεί να αποφύγει την ανάπτυξη τους. Αντί να φορτώνει τους Κύπριους με τόσους φόρους, η Αγγλία θα μπορούσε να επενδύσει στην Κύπρο κεφάλαια για να αρχίσει να υπάρχει κίνηση στην οικονομία, το εμπόριο και τη βιομηχανία.[88]

Τα λεφτά του φόρου υποτελείας δίνονταν στην Αγγλία και τη Γαλλία(δανειστές της Τουρκίας) για τους τόκους του δανείου που έκανε η Τουρκία το 1855. Ένα μέρος από τα λεφτά που περισσεύουν από το ποσό που μαζεύουν οι Άγγλοι χρησιμοποιείται ως λύτρα για τους Άγγλους υπηκόους που ζούσαν σε Σουέζ και Σούτερ και πιάστηκαν αιχμάλωτοι Τούρκων ληστών. Οι Κύπριοι πεινούν και τα λεφτά που μαζεύουν με τον ιδρώτα τους πάνε στο χρέος της Τουρκίας και τους Άγγλους αιχμαλώτους. Κι όμως οι Κρητικοί θεωρούν την Αγγλία που εκμεταλλεύεται τον κόπο και το μεροκάματο των Κύπριων πρότυπο ευδαιμονίας και θέλουν η Κρήτη να περάσει στα χέρια των Άγγλων.[89]

Κατά τη διάρκεια της Ενετοκρατίας η Κύπρος ήταν το πλουσιότερο νησί της Μεσογείου. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Ενετοί ήταν βάρβαρος λαός. Στις πόλεις κατοικούσε μεγάλος αριθμός κατοίκων, το εμπόριο και η βιομηχανία ήταν πολύ ανεπτυγμένα. Τα προϊόντα που εξήγαγε η Κύπρος την εποχή εκείνη ήταν περιζήτητα στην Ευρώπη. Η γη ήταν καλλιεργήσιμη. Όταν έφτασαν οι Τούρκοι, οι πόλεις μετατράπηκαν σε χωράφια, το εμπόριο και η βιομηχανία σταμάτησαν, τα δάση άλλα τα κατέκαψαν, άλλα τα έκοψαν για να εκμεταλλευτούν τη ξυλεία τους και να ερημώσουν τα εύφορα εδάφη της Κύπρου. Τους κατοίκους του νησιού άλλους τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν το νησί, και άλλοι πέθαιναν από τα βάσανα και τις κακουχίες. Οι Τούρκοι πώλησαν την Κύπρο έναντι ενός μεγάλου ποσού. [90]

Αγόρασαν το νησί αυτοί που ήταν ενάντια στην εμπορία του ανθρώπου. Οι Άγγλοι αγόρασαν το νησί ακριβά με τη συμφωνία να πληρώσουν οι πωλημένοι Κύπριοι το καθορισμένο ποσό κάθε μήνα. Σαν αγοραστές δεν έπρεπε να πληρώσουν εκείνοι το ποσό της αγοράς; Οι Κύπριοι βρίσκονταν σε πτώχευση. Για να αντεπεξέλθουν στους φόρους πωλούσαν σε δημοπρασία τα κτήματα, τα βόδια, τα σκεύη, τα έπιπλα, ακόμα και αυτά που έχουν για να φάνε. Οι Κύπριοι

[88] *Στασίνος,* Λάρνακα, 1 Αυγούστου 1885. *Στασίνος* Λάρνακα, 20Αυγούστου 1887
[89] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 10 Αυγούστου 1889
[90] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 16 Νοεμβρίου 1885

πλήρωναν ένα ποσό που ήταν πάνω από τις δυνάμεις τους. Η Κύπρος κατάντησε χώρος που επικρατούσε θρήνος με αυτή την απελπιστική κατάσταση των κατοίκων του. Οι Άγγλοι κατάντησαν τους Κύπριους είλωτες, αν και τους υποσχέθηκαν ζωή γεμάτη αγαθά. Στο άρθρο η Φωνή της Κύπρου καταλήγει με το ερώτημα για το τι πρέπει να κάνουν οι Κύπριοι για να σωθούν. Να στείλουν αναφορά στο υπουργείο αποικιών και να αναφέρουν την κατάσταση του νησιού, να κάνουν συλλαλητήριο;[91]

Κάλεσμα Κυπρίων για εξέγερση

Η εφημερίδα Στασίνος και η εφημερίδα Φωνή της Κύπρου σε άρθρα τους παροτρύνουν τους Κύπριους να εξεγερθούν μαζικά, να υψώσουν το ανάστημα τους να ζητήσουν να σταματήσουν όλα αυτά τα δεινά που περνούν εξαιτίας της αγγλοτουρκικής συμφωνίας και πιο συγκεκριμένα του φόρου υποτελείας. Οι Κύπριοι με το φόρο αυτό εξευτελίζονται, ζουν φτωχικά, ταπεινώνονται. Όπως έχουν τώρα τα πράγματα η Τουρκία πίνει το αίμα των Κυπρίων, ενώ οι Άγγλοι εισπράκτορες καίνε τη σάρκα τους. Πρέπει όλοι μαζί λαός, νομοθετικό σώμα, δημαρχιακά συμβούλια να ζητήσουν μέσω δημοψηφίσματος να καταργηθεί ο φόρος υποτελείας που είναι ο λόγος των προβλημάτων των Κυπρίων. Υπάρχει η ελπίδα ότι οι Κύπριοι θα αντιδράσουν και μεγάλο μερίδιο σ' αυτό έχουν οι μορφωμένοι του νησιού. Η ανοχή είναι ηθελημένη καταδίκη. Αν οι Κύπριοι δεν εξεγερθούν, αλλά δέχονται να τους πίνουν το αίμα μέσω της φορολογίας, τότε θα πρέπει να πάρουν απόφαση ότι θα ζουν για πάντα σαν δούλοι και περιφρονημένοι.[92]

Αποστολή κυπριακής αντιπροσωπείας στην Αγγλία

Στις 21 Ιουνίου 1889 ο λόρδος Κνότσφορδ δέχθηκε στο υπουργείο των Αποικιών τα τέσσερα μέλη της κυπριακής πρεσβείας. Τα άτομα αυτά εκπροσωπούν τους χριστιανούς του νησιού. Πρόεδρος της πρεσβείας ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος, ενώ τα υπόλοιπα τρία άτομα ήταν μέλη του νομοθετικού σώματος. Η επίσκεψη αυτή έγινε γιατί οι Κύπριοι έχουν παράπονα.

[91] Στο ίδιο.
[92] *Στασίνος,* Λάρνακα, 28 Δεκεμβρίου 1885. *Στασίνος,* Λάρνακα, 3 Οκτωβρίου 1886. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 10 Οκτωβρίου 1885

Θέλουν να παρακαλέσουν τη βασίλισσα για να μειωθούν οι φόροι. Επειδή τα άτομα της πρεσβείας μιλούν μόνο την ελληνική γλώσσα χρειάστηκε ένας διερμηνέας για να μπορέσουν να συνεννοηθούν με το λόρδο Κνότσφορδ. Έκαναν έκκληση στην αγγλική δικαιοσύνη και φιλανθρωπία για να λάβουν οι Άγγλοι τα κατάλληλα μέτρα για να γίνουν καλύτερα τα πράγματα. Σε συνέντευξη που έδωσαν οι Κύπριοι πρέσβεις δήλωσαν ότι φιλοξενήθηκαν με ευγένεια και καλοσύνη από το γραμματέα των Αποικιών. Οι Κύπριοι παραπονέθηκαν ότι η φορολογία είναι πολύ βαριά και δημιουργεί πολλά προβλήματα και ζημιά στο λαό. Θεωρούν αδύνατο ο λαός να μπορεί να πληρώνει τόσους φόρους. Τόνισαν ότι τον καιρό της Τουρκοκρατίας πλήρωναν πολύ λιγότερο φόρο και η οικονομία και η γεωργία ήταν σε καλύτερη κατάσταση. Ζήτησαν να ιδρυθεί Αγροτική Τράπεζα και τμήμα γεωργίας και να μπορούν να καλλιεργούν καπνό χωρίς περιορισμό. Ακόμα ζήτησαν να λαμβάνουν μέρος περισσότεροι ντόπιοι στη διοίκηση του νησιού. Ο λόρδος Κνότσφορδ τόνισε ότι τα ζητήματα που του έθεσε η κυπριακή πρεσβεία πρέπει να μελετηθούν όσο το δυνατόν πιο σύντομα γίνεται και ότι η κυβέρνηση αυτό που θέλει είναι να αντιμετωπίζει δίκαια τους Κύπριους. Μετά την εξέταση των κυπριακών προτάσεων θα ξαναγίνει συνάντηση.[93]

Διασκέδαση/ Κοροϊδίες Άγγλων

Η εφημερίδα Σάλπιγξ σε άρθρο της κάνει αναφορά σε ένα πάρτι που έκαναν κάποιοι Άγγλοι. Η αναφορά αυτή κατά την άποψη μου γίνεται ειρηνευτικά και με παράπονο. Αναφέρει ότι οι Άγγλοι αφού ο μισθός τους είναι πολύ ψηλός έχουν εξασφαλισμένο καλό φαγητό και ποτό, μπορούν να κάνουν πάρτι και να μεταμφιέζονται είτε μαύροι, είτε Τούρκοι. Ενώ οι Κύπριοι μια φορά το χρόνο καταφέρνουν να κάνουν και σε λίγο θα σταματήσουν να την κάνουν και αυτή, εξαιτίας των Άγγλων, αφού για να γίνεται πάρτι πρέπει να υπάρχει καλή διάθεση και γεμάτη τσέπη. [94]

Υπήρχαν Άγγλοι που όταν άκουγαν για την Κύπρο άρχιζαν να γελούν κοροϊδευτικά. Αν όμως οι Άγγλοι γνώριζαν πόση καταπίεση και κλάματα έριξαν οι Κύπριοι την περίοδο της Αγγλοκρατίας, δεν θα κοροϊδεύανε. Απ' ότι φαίνεται οι Άγγλοι δεν έχουν ιδέα τι πραγματικά

[93] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 13 Ιουλίου 1889. *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 1 Ιουλίου 1889. *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 1 Ιουνίου 1889

[94] *Σάλπιγξ,* Λεμεσός, 10 Νοεμβρίου 1884

συμβαίνει στο νησί. Δεν γνωρίζουν ότι οι Κύπριοι για να πληρώσουν τους φόρους τους πολλές φορές πρέπει να πουλήσουν προσωπικά αντικείμενα, ακόμα και το φαγητό τους. Δεν γνωρίζουν ότι η ανομβρία που υπήρχε, πολλές φορές δεν τους επέτρεπαν να μαζέψουν τα λεφτά που έπρεπε.[95]

Ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος έστειλε επιστολή στον Αρμοστή όταν ενημερώθηκε για ένα συμβάν. Ενημερώθηκε ότι κατά τη διάρκεια που οι ιερείς και ο λαός περνούσαν από την αγγλική λέσχη, τελούσαν τη λειτουργία της Μεγάλης Παρασκευής και το θρησκευτικό έθιμο του Επιταφίου, οι Άγγλοι κοροϊδεύανε το έθιμο αυτό με το να μιμούνται φωνές διαφόρων ζώων, όπως πρόβατα, κότες. Οι πιστοί διαμαρτυρήθηκαν για αυτό το συμβάν. Ο αρχιεπίσκοπος ζήτησε να εξεταστεί το ζήτημα και αυτοί που έκαναν την πράξη αυτή να τιμωρηθούν με παραδειγματική τιμωρία. Γίνεται ένας πολιτισμένος λαός που δηλώνει ότι είναι χριστιανός και σέβεται την ελευθερία του άλλου να κοροϊδεύει ένα τόσο σημαντικό θρησκευτικό γεγονός; Και άλλη θρησκεία να πιστεύει κάποιος, πρέπει να σέβεται την ιερότητα των θρησκευτικών εθίμων, αλλά και τις άλλες θρησκείες γενικότερα. Αυτός είναι ο πολιτισμός των Άγγλων![96]

[95] *Φωνή της Κύπρου,* Λάρνακα, 23 Νοεμβρίου 1885

[96] *Αλήθεια,* Λεμεσός, 2 Μαΐου 1885

Συμπεράσματα

Η Κύπρος, ένα νησί με σπουδαία γεωγραφική θέση, αποτέλεσε μήλο της έριδος για πολλές χώρες κατά τη διάρκεια των αιώνων. Πριν από τον κριμαϊκό πόλεμο οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία διεκδικούσαν την κυριότητα του νησιού. Οι συγκυρίες και το έντονο παρασκήνιο που χρησιμοποίησαν οι Άγγλοι τους βρήκε κερδισμένους στην όλη υπόθεση. Οι συγκυρίες ήταν ο ρωσοτουρκικός πόλεμος που έληξε με την ήττα της Τουρκίας, το δάνειο που έκανε η Τουρκία το 1855 και η άμεση ανάγκη της για λεφτά, αφού τα λεφτά του δανείου εξατμίστηκαν. Τότε η Αγγλία εκμεταλλεύτηκε την όλη κατάσταση κινήθηκε παρασκηνιακά τόσο με την Τουρκία, όσο και με την Ρωσία για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της. Τα συμφέροντα της εξυπηρετούσε άριστα η Κύπρος, αφού βρισκόταν κοντά στις Ινδίες και τη διώρυγα του Σουέζ.

Όταν οι Κύπριοι είδαν τους Άγγλους να καταφτάνουν στο νησί, νόμιζαν ότι άφηναν πίσω τους τη σκληρή περίοδο της Τουρκοκρατίας και μια νέα περίοδος μόλις ξεκινούσε. Δεν ήξεραν όμως τι τους περίμενε. Δεν ήξεραν ότι πίσω από τις ψεύτικες υποσχέσεις των Άγγλων κρύβονταν τα σχέδια τους, τα οποία θα τους έφερναν σε χειρότερη θέση απ' ότι ήταν κατά την Τουρκοκρατία. Τώρα, δεν είχαν μόνο τους Τούρκους μουσουλμάνους να τους διοικούν, είχαν και τους Άγγλους χριστιανούς, οι οποίοι ήταν Ευρωπαίοι και ευγενείς. Οι ευγενείς αυτοί Ευρωπαίοι υπέγραψαν με τους Τούρκους για παραχώρηση του νησιού αλλά τα λεφτά της αγοράς θα τα πλήρωναν οι Κύπριοι με τα λεφτά που κέρδισαν με τον ιδρώτα και με το αίμα τους.

Το κεφάλαιο που αναφέρεται στη διάψευση των ελπίδων των Κυπρίων γράφτηκε μετά από τη μελέτη κυπριακών εφημερίδων της πρώτης δεκαετίας. Η μελέτη αυτή ήταν πολύ ενδιαφέρουσα γιατί δείχνει τον τρόπο σκέψης των Κυπρίων εκείνη την εποχή, το πώς ένοιωθαν με όλη αυτή την καταπίεση των Άγγλων. Οι Κύπριοι άλλα περίμεναν και άλλα βρήκαν τελικά από τους Άγγλους. Νόμιζαν ότι οι Άγγλοι ερχόμενοι στην Κύπρο θα έφερναν ανάπτυξη, ευημερία. Τελικά αυτά που πίστευαν και ήθελαν ήταν όλα όνειρα θερινής νυκτός. Οι Άγγλοι αντί να φτιάξουν δρόμους, να διορθώσουν τα λιμάνια, να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της υγείας, της γεωργίας και του εμπορίου, το μόνο που έκαναν ήταν να στέλνουν εισπράκτορες να μαζεύουν από το λαό τους φόρους. Αν δεν μπορούσε κάποιος να πληρώσει οι εισπράκτορες πωλούσαν διάφορα αντικείμενα, ζώα που άνηκα στον φορολογούμενο που δεν μπορούσε να πληρώσει.

Βιβλιογραφία

1. Εφημερίδες

Αλήθεια, Λεμεσός, 1882, 1883, 1884, 1885, 1888, 1889.
Κύπρος, Λάρνακα, 1890.
Σάλπιγξ, Λεμεσός, 1885, 1886, 1887, 1888, 1890.
Στασίνος, Λάρνακα, 1883, 1885, 1886, 1887.
Φωνή της Κύπρου, Λάρνακα 1885, 1886, 1888,1889, 1890.

2. Βιβλία

Γεωργιάδης, Κλεάνθης, *Ιστορία της Κύπρου,* Λευκωσία 1995.

Γιωργαλλής, Κύπρος, *Οι Βρετανοί στην Κύπρο,* Αθήνα 2016.

Γραίκου, Κώστας, *Κυπριακή Ιστορία,* Λευκωσία 1991.
Εγκυκλοπαίδεια *Ευρώπη Ελλάδα Κόσμος,* τ. 14, Αθήνα 1989.

Ζαννέτος, Φίλιος, *Ιστορία της Νήσου Κύπρου*. *Από την αγγλική κατοχή μέχρι το 1911*, τ. 2, Λάρνακα 1911.

Ιστορία της Κύπρου, τ. 3, Λευκωσία 2010.

Κύπρος Ιστορία και Πολιτισμός Α', 1987.

Ιωάννου, Πάνος, *Κύπρος τα ιστορικά ντοκουμέντα Α΄,* Λευκωσία 1978.

Κατσώνης, Κώστας, *Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας*, Λάρνακα 2002.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ.14, Αθήνα 1990.

Κύπρος 8000 Χρόνια Ιστορία Πολιτισμός, 2002.

Παυλίδης, Άντρος, *Ιστορία της νήσου Κύπρου*, τ. 4, Από το 1571 μέχρι το 1964, Λευκωσία 1993.

Παυλίδης, Άντρος, *Ιστορία της νήσου Κύπρου από την αρχή εώς σήμερα,* 2013.

Ρίχτερ, Χάιντς Α., *Ιστορία της Κύπρου*, τ. 1, Αθήνα 2007-2011.

Τενεκίδης, Γιώργος, Κρανιδιώτης, Γιάννος, *Κύπρος Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της,* Αθήνα 1981.

Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, *Για την Κύπρο,* 1998

Χατζηδημητρίου Κάτια, *Ιστορία της Κύπρου*, Λευκωσία 1987.